

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้านคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีด้านคุณธรรม จริยธรรม
2. ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม
3. นโยบายและแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
4. คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ
5. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
  - 5.1 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของกรมการศาสนา
กระทรวงวัฒนธรรม
  - 5.2 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมตามแนววิถีพุทธ
  - 5.3 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน
  - 5.4 แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมเสริมสร้างความสามัคคีตามปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม
6. สภาพปัญหาด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน
7. การวิจัยกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเยาวชนไทย
8. กรณีศึกษาโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
9. บริบทของโรงเรียนลำปลายมาศ
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 10.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีด้านคุณธรรม จริยธรรม

คุณธรรมสามารถจะพัฒนาให้มีขึ้นในตัวบุคคลได้ โดยเริ่มปลูกฝังให้มีขึ้นตั้งแต่ในวัยเด็ก พัฒนาการของคุณธรรมหรือการกำเนิดคุณธรรมนี้ มีนักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ ได้สรุปเป็นทฤษฎีไว้หลายทฤษฎี ที่สำคัญคือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไข ผลกรรม ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจท์ และทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของโคลเบอร์ก ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ฟรอยด์ (Freud, 1933 : unpagged ; อ้างถึงใน รัฐควา พิศาลพงศ, 2546: 53-54)

เป็นนักจิตวิทยาชาวออสเตรีย ได้ศึกษาบุคลิกภาพมนุษย์โดยจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) และเชื่อว่าพัฒนาการบุคลิกภาพของคนขึ้นอยู่กับ การตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านสรีระ ซึ่งเรียกว่าแรงขับภายใน (Drive) เป็นแรงขับพื้นฐานของมนุษย์มี 3 ประการคือ

1. แรงขับที่จะดำรงชีวิตอยู่ (Survival Drive)
2. แรงขับที่ต้องการการแสดงความก้าวร้าว (Aggressive Drive)
3. แรงขับทางเพศ (Sex Drive)

พฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวคิดของฟรอยด์เป็นผลจากการที่มนุษย์ได้รับหรือไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการเหล่านี้ แรงขับทั้ง 3 ประการอยู่ในระดับส่วนลึกของคนซึ่งเรียกว่า "จิตไร้สำนึก"(Unconscious) เขาเชื่อว่าบุคลิกภาพของคนมีผลสืบเนื่องจากความสำเร็จเมื่ออยู่ในวัยเด็ก โครงสร้างทางจิตของบุคลิกภาพประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

อิด (Id) เป็นแรงผลักดัน (Drive) ที่มีมาแต่กำเนิดยังไม่ได้ขัดเกลา เด็กต้องการสิ่งใด Id ก็จะสนองแรงขับนั้นๆ เช่น ความต้องการอาหาร Id เป็นไปตามสัญชาตญาณเดิมหรือสัญชาตญาณดิบแบบกระบวนการขั้นปฐมภูมิ (Primary Process) สัญชาตญาณดิบของมนุษย์ได้แก่ ความต้องการอาหาร ความต้องการทางเพศ การหลีกเลี่ยงอันตราย เป็นต้น เป้าหมายของ Id คือความพึงพอใจของตนเอง

อีโก้ (Ego) เป็นส่วนของบุคลิกภาพซึ่งเป็นผู้บริหาร Id ในขั้นทุติยะ โดยทำหน้าที่สนองความต้องการของ Id ยึดเอาเหตุผลและข้อเท็จจริงเป็นหลัก (Reality Principle Ego) ทำหน้าที่เป็นตัวกลางจัดการระหว่างความต้องการของ Id และความเป็นจริง คำนึงถึงข้อมูลต่างๆและดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่ Id ต้องการ เช่น การให้รอคอยจนกว่าจะถึงเวลาอันเหมาะสม Ego เป็นระบบแห่งความเป็นจริงในเชิงปฏิบัติ

ซูเปอร์อีโก้ (Superego) (คนในคุณธรรมหรือมโนธรรม) หมายถึง จิตในส่วนที่ได้รับ การพัฒนาจากประสบการณ์ การอบรมสั่งสอนหรือกระบวนการสังคมประกิต โดยอาศัยหลักของ ศีลธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและค่านิยมในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่จะ คอยควบคุมหรือปรับการแสดงออกของ Id และ Ego ให้สอดคล้องกับความมีเหตุผล คุณธรรม จริยธรรม Superego เป็นการพัฒนาของจิตใจตามวัย หลังจากที่ Ego ได้อยู่กับสังคมและได้รับ ต้นแบบจากพ่อแม่ หรือครู หรือได้รับการอบรมสั่งสอนจากครูและพ่อแม่ Superego จะควบคุม พฤติกรรมของเด็กให้อยู่ในแนวที่สังคมยอมรับ จะคอยขัดขวางมิให้ Id และ Ego ทำแบบตามใจ ตนเอง ครูและพ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยปลูกฝัง Superego ให้แก่เด็ก ระบบ Superego เป็น ระบบคุณธรรม หรือมโนธรรม เป็นผลจากการได้รับการอบรมสั่งสอนและอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม Superego จึงทำหน้าที่ 2 ประการคือ

1. Ego Deal เป็นพลังสนับสนุนเด็กให้มี Ego ในการกระทำความดีเพื่อสังคมและ ส่วนรวมหรือเลียนแบบบุคคลที่เขานิยมมากคนใดคนหนึ่ง

2. Conscience (มโนธรรม) Superego คอยเหนี่ยวรั้งมิให้เด็กทำชั่ว

Id และ Superego ถ้าขัดกันจะเป็นบ่อเกิดของความขัดแย้งในจิตใจ เกิดความกังวล ถ้าขัดกันมากอาจเกิดพฤติกรรมแปรปรวน พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาจึงเป็นผลจาก การประนีประนอมกันระหว่าง Id และ Superego ในทัศนะของฟรอยด์ เชื่อว่าพัฒนาการ ทางบุคลิกภาพในวัยเด็กสำคัญที่สุด เด็กจะรับรู้และซึมซับประสบการณ์ต่างๆ ทั้งด้านดีและไม่ดี เด็กจะเกิดความรู้สึกฝงใจในการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับพฤติกรรมของพ่อแม่ ครูและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลต่อบุคลิกภาพเมื่อโตขึ้นจะฝงแน่นในจิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) ของเด็กและจะ แสดงออกเมื่อถูกกระตุ้น

สรุปได้ว่า นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มองว่า คุณธรรมของคนนั้นอยู่ในส่วนตน ซึ่งได้รับการขัดเกลาจากสังคม และจะคอยควบคุมพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ และค่านิยมของสังคมและคุณธรรมของเด็ก มีพัฒนาการจากความละเอียดในพฤติกรรม ที่เกิดจาก แรงขับ 2 ตัว คือ แรงขับทางกามารมณ์ และแรงขับความก้าวร้าว ซึ่งแรงขับนั้นจะผสมผสานกัน การเลียนแบบโดยเด็ก จะรับเอาบุคลิกภาพ ค่านิยมและมาตรฐาน หรือกฎเกณฑ์ของสังคมจากพ่อแม่ และบุคคลใกล้ชิด มาเป็นหลักปฏิบัติของตน โดยอัตโนมัติ เมื่อใดที่ตัวเองปฏิบัติไม่สอดคล้องกับ ค่านิยม หรือมาตรฐานที่ตนนับถือ คุณธรรมที่อยู่ในส่วนตนก็จะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งในใจ จนเกิดความวิตกกังวล จนต้องเก็บกด หรือถูกกระตุ้นการกระทำที่ไม่ถูก ไม่ดี ไม่ควร

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย แบนดูรา (Bandura, 1977: 79) ผู้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่า จริยธรรมเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจกระทำและกำกับการกระทำของคนอื่น กฎเกณฑ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้นมาในรูปแบบของกฎหมาย ศีลธรรมและจารีตประเพณีที่บุคคลยึดถือปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์ในใจตนเอง เป็นกฎเกณฑ์ที่กำกับการกระทำของตนเองได้มากกว่ากฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดขึ้น การเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมถือว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคม ดังนั้น การเรียนรู้ การปฏิบัติและการตัดสินใจพฤติกรรมเชิงจริยธรรมก็เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการที่มนุษย์ใช้การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ ในการพิจารณาเรื่องจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอาจแยกการพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ต้นกำเนิดของพฤติกรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมระบุว่า พฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์ เกิดจากการเรียนรู้ 2 แบบหลัก คือ

1.1 การเรียนรู้จากผลกรรม เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้ว เรียนรู้ผลกรรมที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ผลกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำที่มีผลต่อมนุษย์ 3 ด้าน คือ ด้านการให้ข้อมูล ด้านการจูงใจ และด้านการเสริมแรง

1.2 การเรียนรู้จากการสังเกต การเรียนรู้ชนิดนี้ เกิดจากการสังเกตตัวแบบ (Model) ว่าตัวแบบทำอะไร ทำอย่างไร เมื่อสังเกตได้แล้ว ผู้สังเกตก็มีความคิดว่าตนเองสามารถทำพฤติกรรมใหม่ การเรียนรู้จากการสังเกต มี 4 กระบวนการคือ

1.2.1 กระบวนการใส่ใจ กระบวนการนี้เป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้จากการสังเกต

1.2.2 กระบวนการเก็บจำ มนุษย์สามารถเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบแล้ว เก็บจำการกระทำของตัวแบบไว้ จนเวลาผ่านไปก็สามารถระลึกถึงแบบของพฤติกรรมเพื่อแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมได้

1.2.3 กระบวนการกระทำทางร่างกาย เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตแปลผลจากการเก็บจำออกมาเป็นการกระทำ กระบวนการนี้อาศัยการจัดระบบพฤติกรรมส่วนย่อยเพื่อแสดงตามตัวแบบ ผู้สังเกตจะทำตามตัวแบบได้ดีจะต้องมีความสามารถทางกายที่สามารถทำตามตัวแบบได้

1.2.4 กระบวนการรับรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแยกแยะระหว่าง

การเรียนรู้ (Learning) กับการกระทำ (Performance) เพราะมนุษย์ไม่ได้ทำทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ได้อ่านมา การกระทำที่ตัวแบบทำแล้ว เกิดผลทางบวกจะเกิดแรงจูงใจให้ผู้สังเกตทำพฤติกรรมตามที่ตัวแบบกระทำ การกระทำใดที่ตัวแบบกระทำแล้ว เกิดผลกระทบทางลบ ก็จะนำมาเป็นแรงจูงใจให้ผู้สังเกตงดเว้นการกระทำตามตัวแบบนั้น

2. ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

2.1 ตัวแปรที่เกิดก่อนพฤติกรรม มีอิทธิพลของตัวแบบซึ่งอาจทำให้ผู้สังเกตเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ ได้ การสอนกฎเกณฑ์หรือหลักเกณฑ์ใหม่จากตัวแบบ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของตัวแบบ โดยวิธีถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) การสอนความคิดหรือพฤติกรรมสร้างสรรค์ การยับยั้งการกระทำที่มีผลกระทบทางลบ

2.2 ตัวแปรที่เกิดหลังพฤติกรรม มีผลกระทบจากภายนอกที่เป็นแหล่งกำเนิดของผลกระทบที่อยู่ภายนอกและเงื่อนไขผลกระทบจะเป็นไปตามที่กำหนดขึ้น สำหรับผลกระทบจากภายใน ผลกระทบประเภทนี้มีแหล่งกำเนิดของผลกระทบอยู่ในตัวของบุคคลและเงื่อนไขการเกิดผลกระทบเป็นไปตามธรรมชาติและตามที่บุคคลกำหนด

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ทางสังคมส่วนใหญ่มาจากการเรียนรู้โดยการสังเกตและการลอกเลียนแบบ (Imitation and Modeling) ที่เด็กได้ชิน หรือเห็นคนอื่นกระทำ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กเรียนรู้ สังเกตพฤติกรรมใหม่ๆ เด็กมักจะเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด คนที่รักและภูมิใจหรือเห็นว่าเป็นผู้มีอำนาจ มีความสามารถ เป็นที่เลื่อมใสและมีชื่อเสียงในสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้เงื่อนไขผลกระทบ (Operant Conditioning)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย สกินเนอร์ (Skinner, 1938: 21; อ้างถึงในศิริกุล ตัณฑุลารักษ์, 2542: 232-237) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เชื่อว่าหลักพื้นฐานของการวางเงื่อนไขการกระทำก็คือ หากอินทรีย์แสดงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการกระทำ (Operant Behavior) แล้วได้รับสิ่งเร้าที่เป็นตัวเสริมแรงตามมา อินทรีย์ก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นอีก หากต้องการให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นอีก เราต้องให้การเสริมแรงทันทีทันใด อย่างไรก็ตาม มีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับธรรมชาติการเสริมแรงอยู่มาก สิ่งที่เป็นตัวเสริมเรานั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของอินทรีย์ เรากำหนดได้ว่าสิ่งใดเป็นตัวเสริมแรง ดูได้จากผลกระทบของสิ่งนั้นที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคล หากสิ่งนั้นทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำ ๆ และมีความมั่นคงก็แสดงว่าสิ่งนั้นเป็นตัวเสริมแรง สกินเนอร์ตระหนักดีถึงปัญหาของการเสริมแรงว่า โลกแห่งความเป็นจริงมีโอกาสน้อยที่บุคคลจะได้รับการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Reinforcement) เป็นไปไม่ได้ที่พฤติกรรมหนึ่งจะต้องได้รับการเสริมแรงที่คล้ายกันในแต่ละครั้ง การเสริมแรงเป็นระยะ ๆ (Intermittent Reinforcement) อินทรีย์จะได้รับ

การเสริมแรงเป็นบางครั้งไม่ใช่ทุกครั้ง

จากการทดลองของสกินเนอร์และคนอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่าการเสริมแรงตามจำนวนครั้งของการตอบสนองที่ไม่สม่ำเสมอจะมีประสิทธิภาพสูงสุดต่ออัตราการตอบสนอง อย่างไรก็ตาม เขาได้ชี้ให้เห็นว่าการเสริมแรงตามจำนวนครั้งของการตอบสนองที่ไม่สม่ำเสมอ หากเรานำไปประยุกต์ใช้ในโรงงานจะเกิดปัญหาเพราะถ้าคนทำงานหนักตลอดเวลาจะเกิดการอ่อนล้า โดยทั่วไป อินทรีย์จะมีการตอบสนองต่อการเสริมแรงหนึ่งครั้งในรูปแบบต่างๆของการเสริมแรงเป็นบางครั้ง มากกว่าการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง มีข้อสังเกตว่า หากนำการเสริมแรงไปใช้ในการฝึกหัดเมื่อสอนให้เด็กทำสิ่งนั้น ครั้งแรกควรเสริมแรงเมื่อเด็กมีทักษะแล้ว แต่ต้องแน่ใจว่าการตอบสนองนั้นจะติดตัวไปโดยไม่ต้องเสริมแรงอีก

จากทฤษฎีนี้สามารถสรุปได้ว่า มนุษย์ไม่มีเสรีภาพ เพราะพฤติกรรมของมนุษย์จะถูกควบคุมด้วยเงื่อนไขแห่งการเสริมแรง และเงื่อนไขแห่งการลงโทษ เงื่อนไขทั้ง 2 อย่างนี้ จะเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง ผลการกระทำของคนเราที่ได้รับจะเป็น 2 ลักษณะคือ ผลการกระทำที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้แก่การกระทำนั้นมีต่อไป และผลการกระทำที่ทำให้ไม่พึงพอใจจะเป็นตัวทำให้คนเรากระทำพฤติกรรมเช่นนั้นลดลงหรือหยุดไปในที่สุด

ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Theory of Moral Development)

เพียเจต์ (Piaget, 1965 : unpagged) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาแบบปัญญานิยม และเป็นผู้ศึกษาเด็ก โดยการสังเกต พบว่าขั้นตอนการพัฒนาเด็กทางด้านจริยธรรมมีความคล้ายคลึงกับขั้นตอนการพัฒนาทางด้านสติปัญญาของเด็ก ซึ่งการพัฒนานั้นยังเชื่อมโยงกับการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การที่เด็กได้คบเพื่อนหรือเล่นกับเพื่อน (Peer Interaction) มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจริยธรรม เขาได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเด็กเป็น 4 ขั้นคือ

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Pre-moral Stage) ในช่วง 4 ปีแรกของชีวิต เด็กยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ของสังคมว่ามีไว้เพื่ออะไร เด็กก็จะเล่น โดยไม่คำนึงถึงกฎ กติกา
2. ขั้นรู้ความหมายของจริยธรรม (Moral Realism) เป็นขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมช่วงอายุ 5-7 ปี อาจเรียกว่า (Stage of Heteronomous Morality) คือ ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์ ระเบียบหรือคำสั่งจากผู้มีอำนาจเหนือตน โดยเฉพาะพ่อแม่ และครู การที่เด็กตัดสินใจว่าจะอะไรผิดมากหรือน้อย จะถือเอาขนาดของความเสียหายที่เด็กได้ทำไป ส่วนเรื่องที่เจตนาทำผิดหรือไม่ เด็กไม่คำนึงถึงเด็กวัยนี้มีความเชื่อกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ เกิดจากพ่อแม่และครู เด็กเห็นว่าคำสั่งเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ

3. ขั้นช่วงต่อระหว่างขั้นที่ 2 กับขั้นที่ 4 (Transitional Stage) เด็กอยู่ระหว่างอายุ 7-9 ปี เด็กวัยนี้จะเล่นกับเพื่อน คบเพื่อนและผูกพันกับเพื่อนมากขึ้น เริ่มมีการให้และการรับระหว่างกัน เด็กในวัยนี้จะรู้ว่าการกระทำผิดของตนต้องได้รับการลงโทษเป็นการตอบแทน เป็นช่วงที่เด็กเริ่มคำนึงถึงความคิดเห็นของคนอื่น ไม่ได้คิดถึงความคิดเห็นของตนเพียงฝ่ายเดียว

4. ขั้นพิจารณาจริยธรรมจากความเกี่ยวข้อง (Stage of Moral Relativism) ระหว่างอายุ 10-11 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ระดับมีความคิดว่าอะไรถูก อะไรผิด โดยใช้เหตุผล โดยคำนึงถึงความยุติธรรมในความคิดอ่านของเขา เด็กมีเพื่อนมากขึ้นและสังคมกับเพื่อนมากขึ้นเด็กเริ่มมีกฎเกณฑ์และความคิดเป็นของตนเองหรือยึดหลักแห่งตน (Autonomous Moral Thinking) จะพิจารณาผลที่เกิดจากการกระทำ เด็กโตจะตัดสินใจถูก ผิด จากสถานการณ์ และความเกี่ยวข้องของสถานการณ์หรือความเกี่ยวข้องของเหตุการณ์นั้นกับบุคคล เด็กวัยนี้ยังเชื่อว่าการปฏิบัติต่างๆอาจเปลี่ยนแปลงได้บ้างตามสถานการณ์หรือการตกลงในกลุ่มเพื่อน

กล่าวโดยสรุปแล้วก็คือ พัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรมตามทฤษฎีของเพียเจท์ (Piaget) ขึ้นอยู่กับความฉลาดของเด็ก ในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ ระเบียบหรือคำสั่งจากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน โดยเฉพาะพ่อ แม่ และครู ซึ่งการพัฒนานั้นยังเชื่อมโยงกับการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม การที่เด็กได้คบเพื่อนหรือเล่นกับเพื่อนมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

หลักการของทฤษฎีนี้คือโคลเบอร์ก พบว่า พัฒนาการทางปัญญาตามแนวทางของเพียเจท์ (Piaget) มิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมต่อไปอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11-25 ปี (Kohlberg, 1980: 29-35)

สุธรรม จันทน์หอม (2537: 31 - 37) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่องพัฒนาการทางจริยธรรมในตัวเด็กและวัยรุ่น พบว่ามนุษย์เราไม่ว่าจะอยู่ในสังคมแบบไหน ประเทศใด ทวีปใด ก็ตามจะมีรูปแบบของการพัฒนาจริยธรรมตามลำดับเป็นขั้นตอนที่แน่นอนเหมือนกัน 6 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 กระทำไปเพราะกลัวถูกลงโทษ อายุ 2-7 ปี

ขั้นที่ 2 กระทำไปเพราะอยากได้รางวัล อายุ 7-10 ปี

ขั้นที่ 3 กระทำไปเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับตน อายุ 10-13 ปี

ขั้นที่ 4 กระทำไปตามกฎระเบียบของสังคม อายุ 13-16 ปี

ขั้นที่ 5 กระทำไปเพราะมีเหตุผลเบื้องหลัง อายุ 16 ปี ขึ้นไป

ขั้นที่ 6 กระทำไปตามหลักสากลและความถูกต้อง วัยผู้ใหญ่

การจัดขั้นตอนพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น โคลเบอร์ก ได้สรุปพัฒนาการทางจริยธรรมไว้ 6 ขั้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม

พระธรรมปิฎก (ป. ปยุตโต. 2540 : 14) กล่าวว่า คุณธรรม เป็นสภาพของจิตใจ คือ คุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นจิตที่สูง ประณีตและประเสริฐ

วสิน อินทสระ (2541: 106 -107) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมตามหลักจริยศาสตร์ไว้ว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยอันนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติต่อกันมาเป็นเวลานาน

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 253) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

ทิตนา เขมมณี (2542: 1-33) ได้ให้ความหมายโดยนัยของคุณธรรมในความหมายของคุณลักษณะหรือสภาวะของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้องดีงามซึ่งเป็นภาวธรรมอยู่ในจิตใจ

ไตตัส (Titus. 1936: 200) ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ว่า เป็นลักษณะนิสัยที่ดีของอุปนิสัย เป็นคุณภาพหรือนิสัยของมนุษย์ซึ่งคนทั่วไปชมเชยและเห็นคุณค่า เป็นการจัดระเบียบจนเป็นนิสัยของแรงกระตุ้นทางจิตใจ เป็นเจตคติ หรือรูปแบบที่แสดงออกซึ่งคุณความดีทางศีลธรรม

กูด (Good. 1973: 641) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 2 ประการ คือ คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน และคุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

จากความหมายของคุณธรรมดังกล่าว สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักความจริง หลักการปฏิบัติ หลักของความดีงามและความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งบุคคลยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อความสุข ความสำเร็จของตนเองและสังคม

ความหมายของจริยธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 291) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2543: 5-23) กล่าวว่า จริยธรรม คือ ระบบการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ ประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ที่เป็นปัจจัยสัมพันธ์กัน

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2543: 28) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติ ที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมเป็นเครื่องบ่งชี้ ความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะ ความคิด ความประพฤติที่ดีงามถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความสุข

พล แสงสว่าง (2545: 34) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า “จริยธรรม” “จริย” รากศัพท์เดิมมาจาก “จร” แปลว่า “เดิน หมายถึง ทางเดิน” เมื่อใช้กับคนคือ “ทางเดินของชีวิต” หรือ “แนวทางดำเนินชีวิต” เมื่อรวมกับคำว่า “ธรรม” ก็หมายถึง “แนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง”

บัญชา อึ้งสกุล (2545: 73) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม (Morality) เป็นเรื่อง ของการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานหรือ จริยธรรม เป็นการประเมินการกระทำอันเป็นความเชื่อของสมาชิกในสังคมที่กำหนดไว้ว่าถูกต้อง หรือระบบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมสังคม หรือพฤติกรรมระหว่างบุคคล

สุริยะ รูปหมอก (2546: 64) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือ การดำเนินชีวิตและ การดำรงชีวิตที่ประเสริฐและเป็นความสุขที่แท้จริง ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาและจริยธรรม ในทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. จริยธรรมชั้นความคิด หรือคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานอยู่ในจิตใจ
2. จริยธรรมชั้นแสดงออกทางสังคม หรือชั้นปฏิบัติการ เป็นคุณธรรมที่แสดงออก

ภายนอก

ธอร์นไดค์ และบาร์นฮาร์ด (Thorndike & Barnhart, 1957: 629) ให้ความหมายของ จริยธรรมไว้ว่า หมายถึง คุณธรรมหรือการกระทำที่ถูกต้อง หรือระเบียบ หรือหลักความประพฤติ

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1980: 4-5) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม มีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิและหน้าที่อันเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึง กฎเกณฑ์ที่บังคับทั่ว ๆ ไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ใน ทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้งพันธะทางจริยธรรม จึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคล อย่างเสมอภาคกัน

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การแสดงออกทางการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ซึ่งสะท้อน คุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

นโยบายและแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

นโยบาย

เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 ที่บัญญัติไว้ว่า “รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต” และมาตรา 81 ที่บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คุณธรรม...” ตลอดจนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (มาตรา 6) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกแห่งนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา ตามหลักศาสนาที่นับถือ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543: 25-33)

1. ให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้นักเรียน นักศึกษาในสังกัด สวดมนต์ไหว้พระ และหรือปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่นับถือ ในวันสุคตสัปดาห์ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการสวดมนต์ไหว้พระของนักเรียน พ.ศ. 2503 ลงวันที่ 29 เมษายน 2503 อย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา
2. ให้สถานศึกษาสนับสนุนและดำเนินการให้บุคลากรทางศาสนาได้เข้าไปสอน และอบรมนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาอย่างจริงจัง โดยประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้มีการพัฒนา ขกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา อย่างต่อเนื่อง
3. สนับสนุนให้นักเรียน นักศึกษาในสังกัด ศึกษาและเข้าสอบธรรมศึกษา โดยจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาหรือที่สมควร ทั้งนี้โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนตามปกติ
4. ให้สถานศึกษาร่วมกับหน่วยงาน องค์กร เอกชน จัดฝึกอบรมนักเรียน นักศึกษา ทุกคนโดยการเข้าค่ายเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เวลา 2-3 วัน ปีละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย

5. ให้จัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน นักศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย โดยให้ทุกส่วนในสถานศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วม ในการดำเนินการ

6. ระดมสรรพกำลังในการสนับสนุน เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับสนับสนุน และส่งเสริมการดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

แนวทางการดำเนินการ

1. จัดให้นักเรียน นักศึกษาทุกคนในสถานศึกษาได้ปฏิบัติกิจกรรมสวดมนต์ ไหว้พระ และ/หรือการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่นับถือ รวมทั้งได้รับการอบรมเพื่อปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมจากบุคลากรทางศาสนาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิตย์ละ 1 ครั้ง เป็นอย่างน้อย โดยให้สถานศึกษาพิจารณาดำเนินการจัดอย่างเหมาะสม ต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา กิจกรรมที่ควร จัดเพิ่มเติมจากการสวดมนต์ไหว้พระหรือการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาที่นับถือตามปกติ เช่น

- 1.1 การสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ
- 1.2 การสาธิต/ประกวดมารยาทไทย บรรยายธรรม
- 1.3 การปฏิบัติศาสนพิธีแต่ละประเภท
- 1.4 การเล่นนิทานธรรมะโดยนักเรียน นักศึกษา

2. อาราธนา/ เชิญบุคลากรทางศาสนา เช่น พระสงฆ์ ผู้สอนศาสนาอื่น ๆ ได้เข้าไป สอนวิชาพระพุทธศาสนา ธรรมศึกษา และวิชาการทางศาสนาที่เกี่ยวข้อง โดยประสานกับผู้นำ ทางศาสนาในท้องถิ่น หน่วยงาน องค์กร เอกชนที่เกี่ยวข้อง ร่วมดำเนินการ โดยสถานศึกษาอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น พาหนะ รับ- ส่ง (ถ้ามี) อุปกรณ์การเรียนการสอน

3. สนับสนุนและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับการพัฒนาทุกด้าน โดยการศึกษาอบรม สัมมนา ศึกษาต่อ ดูงาน รวมทั้งการยกย่องเชิดชูเกียรติครูต้นแบบ ด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. สนับสนุนและประสานให้พระสงฆ์เข้าไปสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา หรือในสถานที่ที่เหมาะสม พร้อมทั้งส่งนักเรียนเข้าสอบในระบบการศึกษาธรรมศึกษา โดยให้ หน่วยงานระดับกรมประสานเพื่อให้เกิดการเทียบ โอนผลการเรียนและการนำผลการเรียนไป ประกอบการพิจารณารับเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

5. ร่วมกับคณะสงฆ์ บุคลากรทางศาสนา หน่วยงานและองค์กรเอกชนจัดและสนับสนุนการจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยการเข้าค่ายพุทธบุตร 2 - 3 วัน ส่วนกิจกรรมที่เป็นเนื้อหาการฝึกอบรมให้เน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ความกตัญญูกตเวที อิทธิบาท เป็นต้น

6. จัดกิจกรรมทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในรูปแบบหลากหลาย เช่น

6.1 การใช้เพลงหรือบทอาขยานที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เป็นเครื่องมือในการให้เกิดการซึมซับค่านิยมทางคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน นักศึกษา โดยเลือกใช้เวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ อาจใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การประกวดแต่งเพลงและร้องเพลงสร้างสรรค์ การประกวดแต่งกลอน บทอาขยาน เป็นต้น

6.2 การส่งเสริมให้ครู นักเรียน นักศึกษา จัดตั้งชมรมเกี่ยวกับศาสนาและคุณธรรม จริยธรรม เช่น ชมรมพุทธศาสน์ ชมรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ชมรมอาสาบรรเทาทุกข์ เป็นต้น โดยให้ ครู นักเรียน นักศึกษา ร่วมกันจัดทำโครงการของชมรม และถือว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติ

6.3 การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ให้มีบรรยากาศเหมาะสมแก่การปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม เช่น นิทรรศการและแผ่นป้ายคติธรรม สวนธรรมะบอร์ดกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

6.4 กิจกรรมการปลูกฝังกระแสและค่านิยมที่ดีทางคุณธรรม จริยธรรม เช่น ยกย่องเชิดชูเกียรติครูและบุคลากรทางการศึกษา ศาสนา และนักเรียน นักศึกษา ให้เป็นต้นแบบทางคุณธรรม จริยธรรม การมอบสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงการยกย่องด้านคุณธรรม จริยธรรม แก่หน่วยงาน สถานศึกษา องค์กร และบุคลากรประเภทต่าง ๆ

6.5 การรวบรวมแนวปฏิบัติที่ดีและถูกต้องตามหลักจริยธรรมเผยแพร่

6.6 กิจกรรมการศึกษาความรู้ทางศาสนาและคุณธรรม จริยธรรมด้วยตนเอง เช่น ชุดการเรียนการสอน บทเรียนสำเร็จรูป โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

6.7 ผลิตสื่อ อุปกรณ์การศึกษา โดยนำตัวแบบที่มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้นำเสนอข้อมูล เป็นต้น

ทั้งนี้ การจัดกิจกรรมทุกชนิดให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิด วิธีการ การดำเนินการ ที่สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542

7. เชิญชวนและประสานงานกับหน่วยงานในระดับสูงและระดับท้องถิ่น องค์กรศาสนา องค์กรเอกชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุปแล้ว ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกแห่งนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

คุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 54) ได้ประกาศนโยบายที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกในคุณค่าของปรัชญาพอเพียง ความสามานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข กำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการสำหรับนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษา ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการที่จะจัดการศึกษาและปลูกฝังอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนและบุตรหลาน ดังนี้

1. ความขยัน หมายถึง ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกที่ควร ผู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

ผู้ที่มีความขยัน หมายถึง ผู้ที่ตั้งใจทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่องในเรื่องที่ถูก ที่ควร เป็นคนสู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง

2. ความประหยัด หมายถึง การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตนคิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

ผู้ที่มีความประหยัด หมายถึง ผู้ที่ดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า รู้จักทำบัญชี

รายรับ-รายจ่าย-รายออม ของตนเองอยู่เสมอ

3. ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช่เล่นหักคคค โกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

ผู้ที่มีความซื่อสัตย์ หมายถึง ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช่เล่นหักคคค โกง ทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4. ความมีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตนอยู่ในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

ผู้ที่มีวินัย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน/องค์กร/สังคมและประเทศ โดยที่ตนเองยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ

5. ความสุภาพ หมายถึง ความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

ผู้ที่มีความสุภาพ หมายถึง ผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ ไม่ก้าวร้าว รุนแรง วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจา และท่าทาง แต่ในเวลาเดียวกันยังคงมีความมั่นใจในตนเอง เป็นผู้ที่มีมารยาท วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

6. ความสะอาด หมายถึง การรักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อมมีความโปร่งใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

ผู้ที่มีความสะอาด หมายถึง ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว จึงมีความแจ่มใสอยู่เสมอ

7. ความสามัคคี หมายถึง การเปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุมีผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

ผู้ที่มีความสามัคคี หมายถึง ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้งาน

สำเร็จลุล่วง แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

8. ความมีน้ำใจ หมายถึง การเป็นผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เห็นอก เห็นใจ และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ และผู้ที่มีความเคียดแค้น มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

ผู้ที่มีน้ำใจ หมายถึง ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเคียดแค้น อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ให้เกิดขึ้นในชุมชน

สรุปได้ว่า คุณธรรมพื้นฐานทั้ง 8 ประการ มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และยังเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษา ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะจัดการศึกษาและปลูกฝังอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักเรียนและบุตรหลาน โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถ ความถนัดเป็นคุณค่าในการประกอบสัมมาชีพ เป็นผู้มีระเบียบวินัย ศิลธรรม จริยธรรม รู้จักบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหาร โรงเรียนดังมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้หลายท่านดังนี้

ทิสนา เขมมณี (2542: 13) กล่าวว่า ถ้าหากประเทศชาติของเราต้องการที่จะแก้ไข ปัญหาวิกฤติทางคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของสังคมอย่างจริงจัง จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่าย ทั้งบุคลากรที่รับผิดชอบการศึกษาในระบบ นอกกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยก็ตาม จะต้องหันมาร่วมมือกันเพื่อนำเอาวิธีการต่าง ๆ มาดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปัญหาในการแก้ไข ปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาวิธีการที่จะอบรมสั่งสอน หรือพัฒนา แต่สาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน เช่น ขาดเวลา ขาดการสนับสนุน จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน การมีภาระเกินกำลังและที่พบมากที่สุดคือ ขาดความร่วมมือซึ่งกันและกันในการนำเอาวิธีการต่าง ๆ ไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จนบรรลุเป้าหมาย

อ่าไฟ สุจริตกุล และคนอื่น ๆ (2541: 87-88) กล่าวถึงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนว่า การสร้างเสริมลักษณะนิสัย จำเป็นต้องปฏิรูปวิธีการ ไม่เพียง “จดที่ครูสั่ง ฟังที่ครูพูด” แต่ต้องได้มาด้วยกลยุทธ์การสอนใหม่ ๆ เช่น

1. เทคนิคการฝึกสติและสมาธิแบบใหม่ ๆ ที่เข้าถึงรสนิยมของเด็ก
2. การเรียนรู้ด้วยการเล่น การใช้เกมละคร และกิจกรรมสนุก ๆ ที่แฝงด้วยสาระและแง่คิดทางคุณธรรม จริยธรรม
3. การเรียนรู้จากชีวิตจริงด้วยกิจกรรมชุมชน กรณีตัวอย่าง การได้วาทีในหัวข้อที่เป็นปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม ในชีวิตจริงของเด็ก เช่น เรื่องพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ เป็นต้น
4. การแนะนำด้วยครูทุกคน มิใช่ปล่อยให้เป็นที่ของครูแนะแนว ครูทุกคนต้องถือคตินิยมของการเป็นพ่อ แม่ คนที่สอง ที่ต้องดูแลเอาใจใส่ นำแนวทางที่ดีแก่เด็กทุกคน
5. การประเมินผลอย่างต่อเนื่องเอาใจใส่เด็กเป็นรายบุคคล จัดให้มี “สมุดรายงานลักษณะนิสัย” ที่จะช่วยให้ครูจับรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและสามารถร่วมมือกับผู้ปกครองในการป้องกันแก้ไขลักษณะนิสัยของเด็กแต่ละคน ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและทันเวลา

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2542: 14) กล่าวว่าคนเรามักจะสอนคนอื่นได้ แต่สอนตัวเองไม่ได้ ครูมีหน้าที่สอนสารพัดวิชาที่ฟังสอน แต่ครูจำนวนมากไม่สามารถปฏิบัติตามที่เขาสอนได้ การสอนตัวเองจึงมีความจำเป็นและควรสอนในลักษณะไตรสิกขาซึ่งเป็นการฝึกอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมทั้ง 3 ด้านไปพร้อม ๆ กัน คือ สติ สมาธิ ปัญญา และควรมีลักษณะบูรณาการอันเป็นปัจจัยที่ต่อเนื่องกันไป

อัมรา เล็กเรงสินธุ์ (2542: 6) ได้เสนอหลักในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมนั้น โรงเรียนจะต้องมีนโยบายที่จะพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างชัดเจนและน่านโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง
2. วิธีการพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถสอดแทรกในการเรียน การสอน การจัดกิจกรรมและในการดำเนินชีวิตประจำวัน
3. การพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมใดก็ตาม ต้องดำเนินการทั้งด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติไปพร้อมกัน
4. โรงเรียนต้องจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศและแบบอย่างที่ดี ที่เอื้อต่อการปลูกฝังเสริมสร้าง ให้นักเรียนมีคุณภาพ
5. ต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน จะช่วยให้การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. ใช้หลักวิชา ทฤษฎีและเทคนิคต่าง ๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนา

7. การปลูกฝังเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณภาพ เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบและนำผลการดำเนินงานเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป

อัมรา เล็กเริงสินธุ์ ยังได้เสนอแนะบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษานำไปดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์และกำหนดปัญหา

1.1 ศึกษาสภาพสังคม นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ กรมเจ้าสังกัดเกี่ยวกับสภาพและความต้องการในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

1.2 สรุปผลการศึกษาเพื่อกำหนดปัญหา ความต้องการในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

2. กำหนดนโยบายและการวางแผน

2.1 ประชุมฝ่ายบริหาร กำหนดนโยบาย โครงการ แผนปฏิบัติการ

2.2 ประชุมบุคลากรในโรงเรียน ชี้แจงนโยบาย โครงการ แผนปฏิบัติการ

2.3 กำหนดให้บุคลากรทุกคน มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรมนักเรียน

2.4 กำหนดเครือข่ายในการประสานติดต่อและรายงานผล

3. ดำเนินตามแผน

3.1 จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

3.1.1 อาคาร สถานที่ บริเวณโรงเรียน สะอาด ร่มรื่น

3.1.2 บุคลากรในโรงเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

3.1.3 จัดกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา วันสำคัญของท้องถิ่นและโอกาสที่เหมาะสมอื่นๆ

3.2 ประสานสัมพันธ์กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

3.3 ให้ครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ร่วมมือกันในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามแผนปฏิบัติงานของโรงเรียน

4. นิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.1 ให้คำปรึกษา แนะนำ และบำรุงขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

4.2 ประสานงาน ติดตามงาน

4.3 ประชุม สรุปผลการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

4.4 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และเชิดชูเกียรติผลงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

4.5 นำผลการประเมินเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง
 เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2542: 467-469) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็ก ต้องพิจารณาถึงหลักสูตร สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียน ที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับเด็กนักเรียน โดยเสนอแนวทางดังนี้

1. การจัดหลักสูตรจริยศึกษา มุ่งให้นักเรียนปฏิบัติได้จนเป็นนิสัยติดตัวไปในอนาคต หลักสูตรควรจะเน้นกระบวนการหรือพฤติกรรม เนื่องจากการสอนเรื่องนามธรรม จึงไม่ควร เน้นความรู้ ความเข้าใจอย่างเดียว

2. การสร้างสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนและ โรงเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา จริยธรรมของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ไม่ช่วยยู่ให้ทำชั่วและมีตัวแทนในสังคม ผู้กระทำความผิด จะช่วยให้พฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่วมากยิ่งขึ้น จัดสภาพเพื่อป้องกัน ปัญหาได้ เริ่มรู้จักบังคับตนเอง

3. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของเด็ก

3.1 ครู ครูเป็นบุคคลที่ยึดเอาเป็นที่พึ่ง จึงไม่ได้มีความสำคัญเพียงให้ความรู้ ครูจำเป็นที่ต้องรู้และเข้าใจสาเหตุพฤติกรรมของเด็ก เหตุผลของเด็ก ใช้การสอดแทรกพฤติกรรม ที่สังคมนิยม การสอนของครูก็เป็นปัจจัยสำคัญ ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของเด็กด้วย

3.2 เพื่อน เด็กจะยึดเอาเป็นที่พึ่งในการเพิ่มพูนประสบการณ์และพัฒนาความรู้ ว่าสิ่งใดดี สิ่งใดเลว พฤติกรรมใดควรปฏิบัติ หรือควรละเว้น พัฒนาการทางสังคมของเด็ก จะเจริญ อย่างรวดเร็วและกว้างขวางจะชอบและติดเพื่อนมาก พยายามแสวงหาความทัดเทียมให้เป็นที่ ยอมรับ ขกย่อง และได้เพื่อนที่สนใจตนเองเพื่อการคบหาสมาคม

หัตถินทร์ เขาวนปรีชา (2542: 414) ได้เสนอบทบาทของโรงเรียนในการจัดสภาพ การที่จะช่วยเตรียมเยาวชนไทยให้เป็นผู้มีจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ คือ

1. จัดสิ่งแวดล้อมให้สะอาด สงบและสวยงาม เป็นระเบียบ ไม่สกปรก รุนแรง เพื่อให้นักเรียน ได้คุ้นเคยกับความสะอาด สงบและสวยงาม จนเกิดเป็นความเคยชินและเป็นนิสัย เมื่อนักเรียนสะอาดกายแล้ว ก็สอนให้นักเรียนพัฒนาจิตใจได้ง่ายขึ้น

2. แสดงแบบอย่างที่ดีอยู่เป็นประจำ โดยถือคติว่าสอนอย่างไร ทำอย่างนั้น นอกจาก จะประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ครูต้องยกตัวอย่างของคนดีในสังคมมาให้เด็กเห็นเป็นประจำ พร้อมชี้ให้เห็นโทษของบุคคลที่ประพฤติชั่วในสังคมด้วย

3. สร้างสถานการณ์จำลองให้เด็กได้ฝึกตัดสินใจเลือกที่จะกระทำในสิ่งที่สนุกสนาน ละเว้นความชั่ว หรือคอยควบคุมให้ตัวเองทำดีพร้อมทั้งให้เหตุผล โดยครูเป็นผู้แนะแนวทางและสรุปเหตุการณ์ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเห็นเด่นชัด การจัดสถานการณ์จำลองนี้อาจใช้บทบาทสมมติ การแสดงละคร การเล่านิทาน และการใช้คำพังเพย สุภาษิตต่าง ๆ ประกอบได้

4. จัดให้เด็กมีประสบการณ์กลุ่มสัมพันธ์ คือให้เด็กได้รับการฝึกฝน การสื่อความหมายกับผู้อื่น รู้จักปรับตัว ให้มีความอดทน เอาใจเขามาใส่ใจเราและสามารถกำหนดบทบาทของตนเองในเวลาที่ต้องทำงานร่วมกับกลุ่มได้ โดยจัดให้นักเรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม แบ่งกลุ่มปรึกษาหารือ วิเคราะห์ วิจารณ์ เหตุการณ์และพฤติกรรมของแต่ละคน ในการเข้าร่วมกลุ่มอภิปรายนั้น ควรฝึกให้มีการแบ่งงานและช่วยเหลือกัน ประสบการณ์เช่นนี้จะทำให้เด็กได้รู้จักปรับตัวและปรับทัศนะให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมได้

5. การเสริมสร้างกำลังใจให้ประพฤติดี คือการใช้หลักการเสริมแรงด้วยการให้รางวัล ชมเชย ให้เกียรติ ขอมริบและสรรเสริญ เมื่อเด็กมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกภูมิใจ พอใจ ในการกระทำความคิดต่อไป

นัยนา วงศ์โสภณ (2546: 13) กล่าวว่า การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านคุณธรรม จริยธรรมของครูมีความสำคัญยิ่งและมีความจำเป็นมากที่สุดที่ครูจะต้องเริ่มต้นพัฒนาตนเองก่อน ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากและเพียงไม่กี่นาที ผู้เรียนก็สามารถที่จะรับเอาสิ่งที่ดีหรือไม่ดีจากครูไปเป็นอุปนิสัยของตนเองได้ ดังนั้นครูที่ไม่มีคุณธรรม จริยธรรมย่อมไม่สามารถอบรมศิษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรมได้

พรชัย ภาพันธ์ (2546: 72-73) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็ก ดังนี้

1. หลักในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนประกอบด้วย
  - 1.1 มุ่งป้องกันมากกว่าแก้ไข
  - 1.2 พัฒนาตามที่ขาดและตามวัย
  - 1.3 พัฒนาแบบไม่จงใจมากกว่าจงใจ
  - 1.4 ผู้พัฒนา ควรมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ถูกพัฒนา
  - 1.5 ควรคำนึงถึงบริบทของผู้ถูกพัฒนา
  - 1.6 พัฒนาให้ครบขั้นตอน
2. วิธีการปลูกฝังจริยธรรมในเด็ก
  - 2.1 มีความสัมพันธ์กับเด็ก
  - 2.2 เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดีควรเสริมแรง

2.3 การให้รางวัลเมื่อเด็กทำดี

2.4 การลงโทษ

2.5 ครูต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก

2.6 ควบคุมโดยการป้องกันมากกว่าการจ้องจับผิด

2.7 ครูควรให้เด็กได้ตัดสินใจด้วยตนเอง

3. บรรยากาศทางสังคมในโรงเรียนที่ส่งเสริมจริยธรรม

3.1 ลักษณะประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นความสัมพันธ์ 4 ประเภทระหว่างครูกับนักเรียน ดังนี้ คือ

3.1.1 ความรักสนับสนุน

3.1.2 การใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

3.1.3 การลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย

3.1.4 การควบคุมปานกลางถึงน้อย

3.2 ลักษณะนักเรียนสามารถทำนายหรือควบคุมผลที่จะเกิดขึ้นกับตนได้ โดยโรงเรียนต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่ดี ให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในจิตใจว่า ตนได้รับความเป็นธรรมและเสมอภาค การเห็นแก่ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ตัวหรือพวกพ้อง

ชูชาติ สามารถกุล (2550: 67-72) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เป็นบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารเองจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดแก่นักเรียนในโรงเรียนและขณะเดียวกัน ก็ต้องส่งเสริมครู อาจารย์ ในโรงเรียน ให้สามารถจัดกิจกรรมที่จะช่วยอบรมบ่มนิสัยนักเรียนทุกคนให้เป็นคนที่มีคุณธรรมด้วยการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมนั้นถือว่าเป็นหน้าที่หลักของสถานศึกษา การพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความรู้คู่คุณธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่สามารถสื่อสารกันได้ทั่วถึงกัน ทั้งโลกในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้เยาวชนประชาชน ได้รับข้อมูลข่าวสาร รูปแบบวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของเพื่อนร่วมโลกอันอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชนไทย อันเนื่องมาจากขาดการวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ทั้งหมดนี้ส่วนหนึ่งเป็นภาระของโรงเรียนในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปลูกฝังเจตคติ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เยาวชนไทย รวมทั้งการมีบุคลิกภาพที่ดีมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงด้วย

**ข้อมูลส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
ของผู้เรียน มีขอบข่ายงานและหน้าที่ดังต่อไปนี้**

ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน มีหน้าที่

1. ปฏิบัติงานในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  2. เป็นคณะกรรมการ โรงเรียน
  3. กำหนดนโยบายและวางแผนงานฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
ร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  4. จัดทำแผนปฏิบัติงานฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนประจำปี
  5. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  6. จัดอบรม ดูแล และให้คำปรึกษากับนักเรียนด้านการแก้ปัญหาความประพฤติ
  7. ช่วยผู้บริหารด้านควบคุม ดูแล ติดตามพฤติกรรมของบุคลากรฝ่ายส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนตลอดจนนักเรียน
  8. จัดทำตารางปฏิบัติหน้าที่เวรดูแลความปลอดภัยในโรงเรียน
  9. กำกับติดตามส่งเสริมงานสถานักเรียน
  10. กำกับติดตามงานป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดใน โรงเรียน
  11. ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นกิจกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
- รองผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน มีหน้าที่**
1. ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ช่วยฯ เมื่อผู้ช่วยฯ ดิรงานราชการอื่น ๆ
  2. กำหนดนโยบายและวางแผนงานฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
ร่วมกับ คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  3. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  4. กำกับติดตาม ดูแล แก้ไขพฤติกรรมของนักเรียน โดยประสานงานกับหัวหน้า
ระดับ / หัวหน้าสายชั้น
  5. กำกับติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของครูเวรรักษาความปลอดภัยร่วมกับหัวหน้า
ระดับ
  6. ช่วยให้คำปรึกษางานสถานักเรียน
  7. ร่วมกำกับติดตามงานป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติดใน โรงเรียน
หลักการในการปฏิบัติงานฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
1. ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนจะปฏิบัติหน้าที่ดำเนินงาน
โดยคณะกรรมการฝ่าย ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

2. ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนจะปฏิบัติหน้าที่ดำเนินงาน โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม

3. ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนจะปฏิบัติหน้าที่ดูแลระเบียบวินัยและความประพฤติของนักเรียนให้เป็นไปตามระเบียบคู่มือนักเรียน

4. ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนจะปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามขั้นตอน โดยให้ความช่วยเหลือแก้ไขและติดตาม

5. ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบายของ โรงเรียน

เป้าหมายของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

1. โรงเรียนมีแผนงานที่ดีเหมาะสม รองรับปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน บุคลากรและผู้เรียนมีพฤติกรรมเป็นไปตามปรัชญา

2. นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีระเบียบวินัย มีความรัก ความสามัคคี ในสถาบันของตน

3. นักเรียนมีสุขภาพแข็งแรง ปลอดภัย มีลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้

อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ

หน้าที่ทั่วไป ปฏิบัติงาน ในฐานะผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารเกี่ยวกับงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนของสถานศึกษา คือ งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อบรม ปกครองดูแล ให้คำแนะนำวางแผน แก้ปัญหา วิเคราะห์ วิจัย ติดตามผล ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนควบคุม ติดตาม ดูแลพฤติกรรมของบุคลากรด้านงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความสำนึกในภาระหน้าที่ที่มีความสมครสมานสามัคคีให้บุคลากรทุกฝ่าย

หน้าที่ประจำ

1. งานวางแผนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน และการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

2. งานส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

3. งานส่งเสริมพัฒนาระเบียบวินัย และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

4. งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

5. งานรักษาความปลอดภัย

6. งานจรรยาภายในโรงเรียน

7. งานครูปฏิบัติหน้าที่เวร

8. งานประเมินผลงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดนโยบายของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนให้สอดคล้องกันกับนโยบายของโรงเรียน
2. เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน การดำเนินการของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ให้ข้อเสนอแนะแก่โรงเรียนในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน
3. เป็นกรรมการร่วมพิจารณาให้คำปรึกษาในการวางแผนการบริหารงาน
4. เป็นคณะกรรมการพิจารณาให้คำปรึกษาในงานด้านต่าง ๆ ของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน
5. ให้คำปรึกษากับฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนในการประสานงานกับครูประจำชั้นและอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
6. วิเคราะห์งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนและปัญหา กำหนดแนวทางวางมาตรการปรับปรุง พัฒนาระบบการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
7. ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ การประเมินผลงาน โครงการและบุคลากรหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  1. จัดวางระบบหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนระดับตามแนวนโยบายและหลักการปฏิบัติงานของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  2. ร่วมประสานงานกับหัวหน้าสาย ครูประจำชั้น และครูที่ปรึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อเป็นการกระจายงานแบบมีส่วนร่วม ตามแนวปฏิบัติของฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  3. ติดตาม ดูแลการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนของหัวหน้าสาย ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา เพื่อประสานงานให้สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
  4. จัดประชุมอบรมนักเรียนในระดับ เพื่อสร้างสรรค์ความเข้าใจอันดีในทุกๆ ด้านที่เกี่ยวกับงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  5. ติดตาม ดูแลระเบียบวินัย ความประพฤติ และดำเนินการแก้ไขพฤติกรรมของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น

6. เสนอรายชื่อนักเรียนในระดับชั้นที่ไม่สามารถปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมได้ พร้อมเอกสารผ่านมาให้ฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนทราบ

บทบาทของครูที่ปรึกษา

1. ครูที่ปรึกษา คือ ครูส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนมีหน้าที่ทำการ โฮมรูม นักเรียนในตอนเช้า เมื่อนักเรียนเข้าห้องเรียนประมาณ 5 – 10 นาที
2. ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมและใช้วาจาสุภาพ
3. เอาใจใส่ดูแลนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของ โรงเรียน โดยเคร่งครัด
4. ควบคุมดูแลการเข้าแถวของนักเรียนในตอนเช้าให้เป็นระเบียบเรียบร้อย
5. ตรวจสอบดูแลการแต่งกาย ความสะอาด และสุขภาพของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
6. ตรวจสอบดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบของห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ
7. ตรวจสอบดูแลการมาโรงเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่านักเรียนมาสายหรือขาดเรียนบ่อยเกิน 3 วัน โดยไม่ทราบสาเหตุให้แจ้งหัวหน้าปกครองฝ่ายนั้น ๆ เพื่อการแจ้งผู้ปกครองทราบเป็นลายลักษณ์อักษร

8. ส่งเสริมความดี ความสามารถ และสร้างขวัญกำลังใจ หากนักเรียนกระทำความผิดต้องลงโทษตามสมควรแก่กรณี

9. เป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ดูแลทุกข์สุข ยกย่องส่งเสริมเมื่อนักเรียนกระทำความดี และติดตามพฤติกรรมนักเรียน เพื่อส่งเสริมตลอดจนหาแนวทางแก้ไข

ขอบข่ายงานฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

1. งานวางแผนการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนและการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

1.1 การรวบรวม และจัดทำระเบียบบังคับเกี่ยวกับงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

1.2 การจัดทำแผนงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

1.3 การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ

1.4 การประสานงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน

2. งานส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน

2.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

2.2 การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

- 2.3 การยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนผู้ประพฤติดี
3. งานส่งเสริมพัฒนาระเบียบวินัยและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
  - 3.1 การจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาความประพฤติและระเบียบวินัย
  - 3.2 การป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม
  - 3.3 การดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน
  - 3.4 การดำเนินงานป้องกันและรณรงค์ด้านภัยเอดส์
4. งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
  - การเลือกตั้งสถานักเรียน
5. งานประเมินผลงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน
  - 5.1 การประเมินผลการปฏิบัติงานตาม โครงการ
  - 5.2 การประเมินผลปลายภาคเรียน
6. งานรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน
  - 6.1 จัดขามรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง
  - 6.2 จัดทำแบบบันทึกการปฏิบัติหน้าที่ประจำวัน
7. งานจรรยาภายในโรงเรียน
  - 7.1 จัดครูปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบด้านการจรรยาภายใน
  - 7.2 จัดทำแบบบันทึกการปฏิบัติหน้าที่ด้านจรรยาภายใน
8. งานปฏิบัติหน้าที่เวร
  - 8.1 จัดครูปฏิบัติหน้าที่เวรประจำวัน
  - 8.2 ควบคุมดูแลติดตาม ประสานประโยชน์ให้ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่ตรงเวลา และปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถตามที่ได้รับมอบหมาย
  - 8.3 จัดทำแบบบันทึกการปฏิบัติหน้าที่เวร และติดตามรวบรวม รายงานการปฏิบัติหน้าที่เวร เสนอผู้บริหาร
  - 8.4 ร่วมประชุมศึกษา ประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่และรับฟังข้อเสนอแนะจากครูผู้ปฏิบัติหน้าที่เวร เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหา
9. งานโฮมรูม
  - ครูที่ปรึกษาทำการอบรมสั่งสอนนักเรียนในชั่วโมง ช่วงเวลา 08.20 – 08.30 น.
10. งานฝึกสมาธิประจำวัน
  - จัดครูอบรมนักเรียนหน้าเสาธง

งานมาตรฐานการศึกษา

1. ศึกษา/วิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
ของผู้เรียน

2. วางแผนการดำเนินการ
3. กำหนดให้บุคลากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบมาตรฐาน/ต้งบ่งชี้
4. จัดทำแผนปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับมาตรฐาน/ต้งบ่งชี้
5. กำกับ ติดตามการดำเนินงานในแต่ละมาตรฐาน/ต้งบ่งชี้
6. ประเมินผลและรวบรวมข้อมูลแต่ละมาตรฐาน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
ดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาและครูต้องตระหนักและเข้าใจบทบาทของตนเองในฐานะเป็น
“ผู้นำทางจิตวิญญาณ” ของเด็กๆ สามารถหากกลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับวัยและรสนิยมของเด็ก
เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

การจัด โครงการและกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
ที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยได้ยกมาบางกิจกรรมดังนี้ (กรมการศาสนา, 2544: 67)

1. กิจกรรม : ปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์
วิธีปฏิบัติ

1.1 จัดกิจกรรมอบรมคุณธรรม 5 นาที อบรมทุกวันหลังจากเคารพธงชาติ
และสวดมนต์แล้ว โดยครูเวรประจำวันเป็นผู้อบรม

2.2 ปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียน “ เก็บของได้แล้วส่งคืน ”
เน้นให้รู้จักความซื่อสัตย์สุจริต รักความซื่อสัตย์เป็นนิสัย เมื่อนักเรียนเก็บของได้แล้วส่งฝ่ายปกครอง
ทางโรงเรียนจะประกาศเกียรติคุณนักเรียนเหล่านั้น และจดบันทึกไว้เป็นหลักฐานและมอบรางวัล
ให้ในวันเด็กทุกปี เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนไม่ทำผิดต่อไป

2. กิจกรรม : น้ำใจไมตรี
วิธีปฏิบัติ

2.1 จัดกลุ่มสนใจในโรงเรียนและร่วมกับสถานักเรียน จัดทำของที่ระลึก
หรือของขวัญด้วยฝีมือของนักเรียน โดยอยู่ในความควบคุมของครู

2.2 กลุ่มสนใจออกเยี่ยมเยียน ผู้มีพระคุณต่อโรงเรียน นักเรียนหรือหน่วยงาน
ที่ช่วยเหลือโรงเรียน เพื่อมอบของที่ระลึก ของขวัญ พร้อมกล่าวขอบคุณในน้ำใจไมตรีที่มีต่อ
โรงเรียนในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดครูคอยเป็นที่เลี้ยง

2.3 นำผลงานการเขียนเขียนชุมชน กระจายข่าวให้นักเรียนในโรงเรียนทุกคน

ทราบ

3. กิจกรรม : สะสมความดี

วิธีปฏิบัติ

3.1 เตรียมดำเนินการตามโครงการที่ผ่านการพิจารณาของครูและผู้นำนักเรียน “โครงการสะสมความดี”

3.1.1 นักเรียนเสนอโครงการและรูปแบบการดำเนินโครงการ

3.1.2 ครูสอนหรือครูที่ปรึกษาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ

การดำเนินการ

3.2 ดำเนินการตามโครงการ

3.2.1 นักเรียนที่ร่วมโครงการรับเอกสารหรือสมุดสะสมความดี

เมื่อนักเรียนได้กระทำความดีให้ระบุกิจกรรมหรือการทำความดีนั้น ๆ แล้ว ให้ครูหรือผู้ที่เชื่อถือได้ลงชื่อรับรอง

3.2.2 นำสมุดสะสมความดีส่งคณะกรรมการ ครูผู้สอนตามกำหนดส่ง

3.3 ติดตามและประเมินผลโครงการ

3.3.1 คณะกรรมการดำเนินงาน ครูผู้สอนตรวจเอกสารสมุดสะสมความดี โดยลงชื่อผู้ตรวจและบันทึกความชื่นชมยินดี

3.3.2 ประกาศแสดงความชื่นชมยินดีหน้าเสาธงและจัดทำเกียรติบัตรในการทำความดีที่สมควรยกย่อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในโรงเรียนและผู้อื่นต่อไป

3.4 นักเรียนสรุปผลการดำเนินการเสนอครูผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษา

4. กิจกรรม : ความเป็นผู้เสียสละ

วิธีปฏิบัติ

4.1 ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียน มาสมัครด้วยตนเอง

4.2 กำหนดวัน เวลาและสถานที่จะไปปฏิบัติงานคือการพัฒนาเสนาสนะหรือที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ที่วัด

4.3 ติดต่อประสานงานกับทางวัดและชุมชน เพื่อได้ร่วมมือกันดำเนินงาน

4.4 ขอความร่วมมือกับครูอาจารย์ที่ชำนาญ ช่วยควบคุมดูแล ประสานงานให้การพัฒนาเสนาสนะเป็นไปด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

4.5 วันที่ปฏิบัติงานต้องเป็นวันหยุด เพราะมุ่งให้เป็นผู้เสียสละเป็นสำคัญ และการไปปฏิบัติงานนั้นไม่ได้มุ่งหวังผลตอบแทนอะไรทั้งสิ้น

5. กิจกรรม : รักษาความสะอาด

วิธีปฏิบัติ

- 5.1 จัดทำโครงการรักษาความสะอาดตามเขตรับผิดชอบของชั้นเรียน
- 5.2 นำโครงการเข้าที่ประชุมครู ชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการและขออนุมัติ
- 5.3 ออกคำสั่งแต่งตั้งครูประจำชั้นเขตความรับผิดชอบ เพื่อเป็นที่ปรึกษาและดูแลนักเรียน
- 5.4 ประชุมนักเรียนทั้งหมด เพื่อชี้แจงให้เห็นถึงโครงการรักษาความสะอาดและแบ่งพื้นที่ให้นักเรียนแต่ละชั้นเรียนรับผิดชอบ
- 5.5 นำนักเรียนแต่ละชั้นเรียนพบครูที่ปรึกษาของตนเพื่อเลือกหัวหน้าและกรรมการแบ่งนักเรียนเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายกวาดขยะ และฝ่ายเทขยะ แต่ละฝ่ายจะมีหัวหน้ากลุ่มย่อย
- 5.6 แต่งตั้งนักเรียนเป็นกรรมการตรวจความสะอาดแต่ละเขตรับผิดชอบเพื่อรายงานผลให้ทราบว่าเขตรับผิดชอบใดสะอาดเป็นที่ 1, 2 และ 3 ของแต่ละวัน มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
- 5.7 ขั้นตอนในการปฏิบัติงานของนักเรียน
  - 5.7.1 เวลา 08.00 น. ให้สัญญาณที่ 1 นักเรียนทุกคนทำความสะอาดตามเขตรับผิดชอบและตามหน้าที่ของตน
  - 5.7.2 หัวหน้ากลุ่มย่อยแต่ละฝ่ายจะบันทึกผลสมุดรักษาความสะอาดของกลุ่มตนเองว่ามีใครทำบ้างหรือไม่ทำ แล้วส่งครูหัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป
  - 5.7.3 กรรมการฝ่ายตรวจความสะอาดเขตรับผิดชอบจะออกประเมินความสะอาดของทุกเขตรับผิดชอบ
  - 5.7.4 เวลา 08.15 น. ครูให้สัญญาณที่ 2 เพื่อทำกิจกรรมหน้าเสาธงเสร็จแล้ว ฝ่ายตรวจความสะอาดเขตรับผิดชอบจะมารายงานผลการประกวดความสะอาดของแต่ละเขตรับผิดชอบและมอบชงเกียรติยศ
- 5.8 สรุปผลการรักษาความสะอาดว่านักเรียนมีความรับผิดชอบแค่ไหน มีอุปสรรคหรือปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไข

6. กิจกรรม : ประหยัด

วิธีปฏิบัติ

- 6.1 สถานักเรียนเตรียมจัดทำโครงการ ประหยัดสร้างสรรค์สังคม

- 6.1.1 สถานักเรียนเสนอโครงการและรูปแบบการดำเนินโครงการ
- 6.1.2 ครูผู้สอนหรือครูที่ปรึกษาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ
การดำเนินการ
- 6.1.3 ประชาสัมพันธ์ให้คณะครูอาจารย์และนักเรียนในโรงเรียนได้ทราบ
และเชิญชวนให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ
- 6.1.4 คณะกรรมการนักเรียนฝ่ายดำเนินการจัดทำเอกสาร การประหยัด
โดยระบุกิจกรรมในการปฏิบัติ
- 6.2 ดำเนินการตามโครงการ
- 6.2.1 นักเรียนที่ร่วมโครงการรับเอกสาร เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
ตามโครงการ ดังนี้ การใช้ไฟฟ้า การใช้น้ำ การใช้เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ
- 6.2.2 นักเรียนบันทึกการปฏิบัติตามโครงการ
- 6.3 ติดตามและประเมินผลโครงการ
- 6.3.1 คณะกรรมการดำเนินงาน ครูผู้สอนตรวจบันทึกการปฏิบัติงาน
ของนักเรียน
- 6.3.2 ประกาศแสดงความชื่นชมยินดีหน้าเสาธง และจัดทำเกียรติบัตร
ในการปฏิบัติงานที่ควรยกย่อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนใน โรงเรียนและผู้อื่นต่อไป
- 6.3.3 นักเรียนสรุปผลการดำเนินการสอนครูผู้สอนหรืออาจารย์ปรึกษา
กล่าวโดยสรุป คือ ในแต่ละกิจกรรมที่จะพัฒนา ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและ
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน ต้องมีเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจน
มีขั้นตอนในการดำเนินการตามโครงการ โดยผ่านการพิจารณาของครูและผู้นำนักเรียน เสนอ
โครงการและรูปแบบการดำเนินโครงการ ดำเนินการตามโครงการ ติดตามและประเมินผล
โครงการ พร้อมทั้งมีการประกาศแสดงความชื่นชมยินดีหน้าเสาธง และจัดทำเกียรติบัตรในการทำ
ความดีที่สมควรยกย่อง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนใน โรงเรียนและผู้อื่นต่อไป

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนววิถีพุทธ

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและสถานศึกษาในการบริหารจัดการโรงเรียนตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธอันเป็นรูปแบบสถานศึกษาในระบบปกติ ที่นำเอาหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้พัฒนาผู้เรียน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548: 37-78)

1. การเตรียมการ สถานศึกษาเตรียมการ ดังนี้

- 1.1 การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรึกษาอาจเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
- 1.2 การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียนและผู้ปกครอง ให้มีความตระหนักในประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นมีวิธีการ เช่น การสัมมนา การประชุมชี้แจง ประชาสัมพันธ์ การไปศึกษาดูงาน เป็นต้น
- 1.3 การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจน ทั้งระยะยาวในธรรมมณูญ โรงเรียนและแผนพัฒนารายปีที่เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันว่า จะเป็นหลักประกันในการดำเนินงาน

2. ขั้นตอนในการ จัดสภาพทางกายภาพและองค์ประกอบ มีหลักเกณฑ์ในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพดังนี้

- 2.1 บรรยากาศสงบ เรียบง่าย
- 2.2 ใกล้เคียงธรรมชาติ ร่มรื่น
- 2.3 ใกล้เคียงชุมชน
- 2.4 สะอาด มีระเบียบ
- 2.5 ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
- 2.6 เป็นแหล่งเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพและคุณธรรม

สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีลักษณะเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและชุมชน คือ พระพุทธรูปที่เด่น ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรม ประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ มีป้ายคุณธรรม อาคารสถานที่สะอาด เป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมและเพื่อประกอบสัมมาอาชีพ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุด ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ

บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ

สื่อและอุปกรณ์ทันสมัยครบครัน ทั้งที่เกิดจากภูมิปัญญาครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข สถานศึกษาต้องมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรัก ความสามัคคีและความรับผิดชอบ

3. การพัฒนาบุคลากร มีแนวทางดังนี้

3.1 วิเคราะห์สภาพธรรม หรือภูมิธรรม วุฒิธรรมและลักษณะบุคลากร

3.1.1 ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ

3.2 วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธี

ที่เหมาะสมกับบุคลากร

3.3 จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จทั้งกิจกรรมรูปธรรม และกิจกรรมพัฒนาจิต

3.4 ให้การยกย่องชมเชยแก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้

4. การเกื้อกูลสัมพันธ์ใน โรงเรียนวิถีพุทธกับชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด สถาบันอื่น ๆ ในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือซึ่งกันและกันในการพัฒนานักเรียนและ พัฒนาสังคมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน สถานศึกษาควรมีกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ดังนี้

4.1 สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี

4.2 นำสถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน

4.3 สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชน โดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชน ตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองมีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ

4.4 เปิดห้องสมุดเพื่อบริการชุมชนในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

4.5 เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ

4.6 ร่วมกับวัดจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางศาสนา

4.7 เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.8 ประชาสัมพันธ์ผลงาน โรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ

4.9 ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดีทั้งครู นักเรียนและบุคลากรในชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนทั่วไป

5. การจัดกิจกรรม

5.1 หลักการจัดวิถีพุทธสู่กระบวนการเรียนรู้

5.1.1 นุรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ ปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับ

วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ เข้าใจความจริง

5.1.2 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5.1.3 ประสานความร่วมมือกับวัดและชุมชนในการจัดการเรียนรู้

5.2 หลักสูตรสถานศึกษา

5.2.1 สอดแทรกเพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

5.2.2 เพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

5.2.3 ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

5.2.4 สอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน

5.3 กระบวนการเรียนรู้

5.3.1 พัฒนาผู้เรียนรอบด้านให้สมดุล สมบูรณ์ทั้งร่างกาย ความประพฤติ จิตใจและปัญญา

5.3.2 จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

5.3.3 สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

5.3.4 เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบ โยนิโสมนสิการ

5.4 กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร

5.4.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

5.4.2 ประกวดมารยาทชาวพุทธ

5.4.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร

5.4.4 กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญภาวนา

5.4.5 เรียนธรรมศึกษา สอบธรรมศึกษา

5.4.6 บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

5.5 กิจกรรมประจำวันและสัปดาห์

5.5.1 กิจกรรมหน้าเสาธง ได้แก่

5.5.1.1 กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ)

5.5.1.2 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา สงบนิ่ง (สมาธิ)

- 5.5.1.3 กิจกรรมพุทธศาสนสุภาณิตวันละบท
- 5.5.1.4 กิจกรรมน้องไหว้พี่ในแถวหน้าเสาธง
- 5.5.1.5 กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ
- 5.5.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างกัน
  - 5.5.2.1 กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
  - 5.5.2.2 กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหาร
  - 5.5.2.3 กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น ไม่เสียดัง ไม่หก
  - 5.5.2.4 กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาทีก่อนเรียน
- 5.5.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน
  - 5.5.3.1 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
  - 5.5.3.2 กิจกรรมรำลึกผู้มีพระคุณ
  - 5.5.3.3 กิจกรรมท่องบทอาขยานสร้างสมาธิ
- 5.5.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์ได้แก่
  - 5.5.4.1 กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
  - 5.5.4.2 กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์
- 5.5.5 กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้แก่
  - 5.5.5.1 ทำบุญตักบาตร
  - 5.5.5.2 ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ฝึกดำเนินพิธีกรรม)
  - 5.5.5.3 เวียนเทียนที่วัด
  - 5.5.5.4 ร่วมกับชุมชนหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา
- 5.6 กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ เช่น
  - 5.6.1 กิจกรรมไขปัญหาธรรม
  - 5.6.2 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
  - 5.6.3 กิจกรรมประเมินผลการทำความดี
  - 5.6.4 กิจกรรมยกย่องเชิดชูผู้ทำความดี
  - 5.6.5 กิจกรรมอาสาตาวិเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)
  - 5.6.6 กิจกรรมบันทึกความดี
  - 5.6.7 กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม)
  - 5.6.8 กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
  - 5.6.9 กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ

5.6.10 กิจกรรมสร้างสรรค์สังคมในโรงเรียน

5.6.11 กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับและทักทายนักเรียน

ด้วยกิริยาจากอ่อนหวานและสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา

5.6.12 กิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธนั้น จะต้องมีการนำเอาหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้นั้น โรงเรียนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต มีการสรรหาและพัฒนาบุคลากร มีการบริหารแบบธรรมาธิปไตย ยึดความถูกต้องตั้งงามเป็นหลัก โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด สถาบันอื่น ๆ ในชุมชนที่มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์สุขร่วมกันของคนในสังคม

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศาสตร์สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำผลผลิตจำนวน 5 ผลผลิต ได้แก่ ผู้จบการศึกษาก่อนปฐมศึกษา ผู้จบการศึกษาภาคบังคับ ผู้จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย เด็กพิการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสมรรถภาพและเด็กด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1, 2552: 16-17) โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 185 เขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยกำกับ ประสานส่งเสริมการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นหน่วยปฏิบัติการจัดการศึกษา ซึ่งในปีงบประมาณ 2552 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดการขับเคลื่อนกลยุทธ์ 6 กลยุทธ์ ดังนี้

1. ปลุกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กทุกคน
2. เพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับ ทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคันและพัฒนารูปแบบการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา
3. ยกระดับคุณภาพสถานศึกษาสู่มาตรฐานการศึกษาของชาติ พัฒนาผู้เรียนสมรรถนะครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย และการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาอย่างเต็มตามศักยภาพ

4. เร่งรัดพัฒนาความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาในสังกัดเพื่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ

5. สร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการกระจายอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพบนหลักธรรมาภิบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

6. เร่งพัฒนาการศึกษาและคุณภาพชีวิตนักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการ/กิจกรรม

กิจกรรมหลักที่ 1 ส่งเสริมพัฒนาความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทักษะการเลี้ยงดูเด็กเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาเอดส์และยาเสพติด

1. การประชุมคณะกรรมการพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. การประชุมปฏิบัติการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มบุคลากรหลักด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. การพัฒนาศูนย์เพื่อนใจวัยเรียนให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

4. จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เผยแพร่นวัตกรรมซึ่งเป็นชิ้นงานที่มีคุณภาพที่สุด (Best Practice)

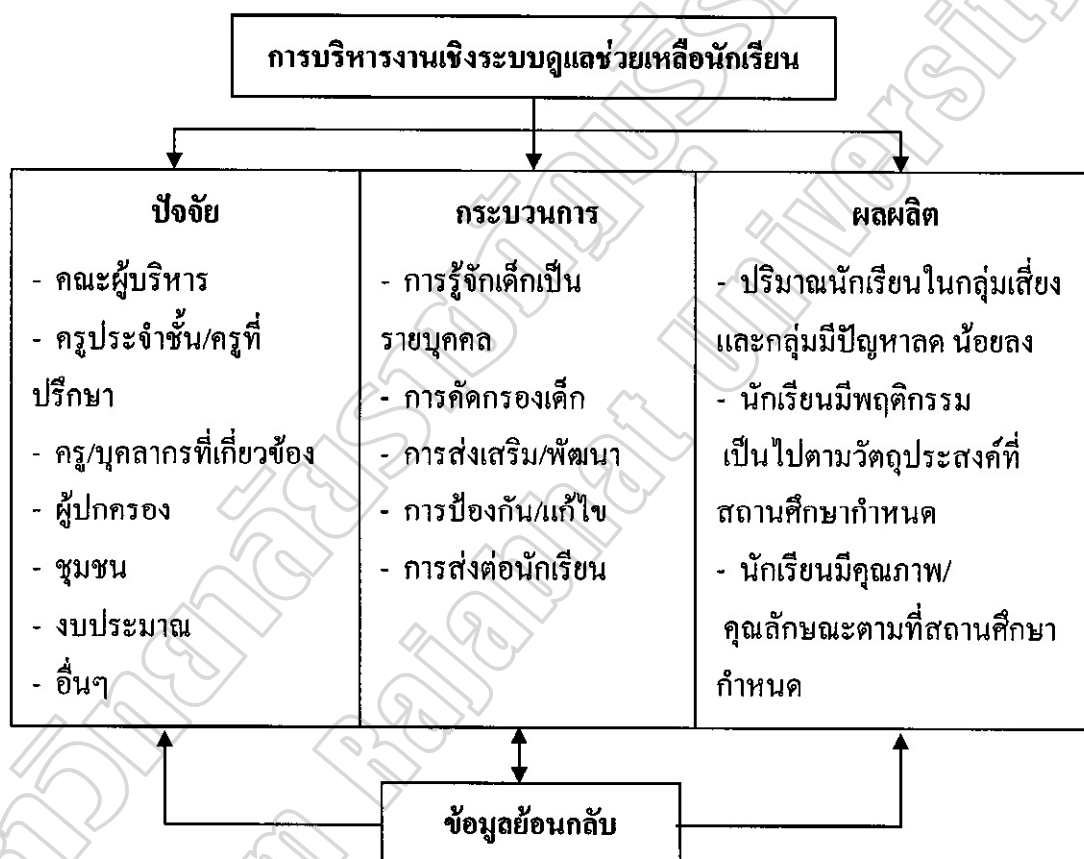
5. การประชาสัมพันธ์/การรายงานผลนักเรียนต่อสาธารณชน
6. การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศและเว็บไซต์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ทันสมัยยิ่งขึ้น

กิจกรรมหลักที่ 2 การพัฒนาครูแนะแนวและนักเรียน YC (Youth Counselor) เพื่อนที่ปรึกษา

1. อบรมนักเรียน YC หลักสูตร 4 วัน 3 คืน
2. ขยายเครือข่ายชมรม YC ให้ครอบคลุมและเข้มแข็งยิ่งขึ้น
3. ชมรมนักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันที่ศูนย์เพื่อนใจวัยเรียน 2-3 ครั้ง/เดือน
4. ติดตามผล ประเมินผล รายงานผล

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

ภาพประกอบ 1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : อภิชาติ เศรษฐวิชัยกิจการ (2547: 61)

ในการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักและรับผิดชอบ การบริหารจัดการวางระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกับครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน คือ ศึกษาและทำความเข้าใจในนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของสถานศึกษาและบริบทในชุมชน

2. วางแผน คือ การจัดสร้างทีมงานและสร้างความตระหนัก สร้างเจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน กำหนดกลยุทธ์ กำหนดมาตรฐาน จัดทำแผนงาน จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ตลอดปีการศึกษา จัดทำสื่อและนวัตกรรมสนับสนุนการดำเนินงาน

3. ดำเนินงานตามแผนงาน คือ พัฒนานุเคราะห์ให้มีเจตคติ ความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงาน รวมทั้งการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลและช่วยให้สามารถปฏิบัติตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างราบรื่นและมีคุณภาพ

4. นิเทศ กำกับ ติดตาม เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

5. ประเมินเพื่อทบทวน เป็นการวัดประเมินผลการดำเนินงานด้วยวิธีที่หลากหลายอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

6. สรุป รายงาน และประชาสัมพันธ์ คือ การจัดทำหลักฐาน สรุปรายงานประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ต้องครอบคลุมจุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดทั้งข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา

กล่าวโดยสรุป คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยกำกับ ประสาน ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นหน่วยปฏิบัติการจัดการศึกษา โดยกำหนดการขับเคลื่อนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังคุณธรรม ความสำนึกในความเป็นชาติไทยและวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ นักเรียนทุกคน ตลอดถึงเพิ่มอัตราการเข้าเรียนในทุกระดับ ทั้งเด็กทั่วไป ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ลดอัตราการออกกลางคันและพัฒนารูปแบบการให้บริการ การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา

**แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมเสริมสร้างความสมานฉันท์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**

แนวทางการดำเนินตามนโยบายของรัฐและบริบทของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (กรมการศาสนา, 2551: 5) เพื่อพัฒนาประเทศให้สามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความรอบรู้ อย่างเท่าทัน มีสุขภาพจิตที่ดี อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันความเสี่ยงจากความผันผวนของยุคโลกาภิวัตน์ ภายใต้การใช้จุดแข็งของทุนทางสังคมและคุณภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรม เอกลักษณ์ความเป็นไทยและศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการสำคัญของกรมการศาสนาที่เป็นจุดเน้นของรัฐบาล

1. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เด็กและเยาวชนโดยใช้ “คุณธรรมนำความรู้ ผ่านกระบวนการเรียนการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” ซึ่งถือว่าเป็นโครงการเชิงรุกที่สามารถนำกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่กลุ่มเยาวชนให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนเนื่องจากการบูรณาการนำมิติศาสนากับการศึกษาที่เข้าถึงผู้เรียน โดยมีพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และประเภทอาชีวศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ เด็กนักเรียนที่ได้มีโอกาสเรียนกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีผลทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เป็นการลงทุนในโครงการที่คุ้มทุนมาก เพราะในภาพรวมครูพระสามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลได้ดี ทั้งในด้านการพัฒนาคนและสังคมให้มีคุณภาพ ดังนั้น โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงเป็นโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม เพราะการปฏิบัติการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีภารกิจหน้าที่ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ดังนี้

- 1.1 สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน
- 1.2 ส่งเสริมให้เด็กได้เรียน/สอบธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก (เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเด็ก เยาวชน ตั้งแต่เยาว์วัย)
- 1.3 สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักธรรมทางศาสนาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
- 1.4 อบรมคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาแก่นักเรียนในโรงเรียน
- 1.5 ร่วมกับโรงเรียนจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
- 1.6 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนำนักเรียน ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง/คนในชุมชนเข้าวัด
- 1.7 พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำอยู่ในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด)

2. โครงการอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้วัดมีบทบาทในการเป็นสถาบันพัฒนาจิตใจสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน เป็นแหล่งเรียนรู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้กับประชาชนในทุกกลุ่มวัย ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาโดยการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ มีสุขภาพที่ดี มีครอบครัวอบอุ่น มีความสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีความมั่นคงในชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

3. โครงการบรรพชาอุปสมบทพระภิกษุสามเณรและบวชศีลจารีณภาคฤดูร้อน เป็นโครงการที่สนับสนุนให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้รับการบรรพชาอุปสมบทและบวชศีลจารีณ ถีอศีลปฏิบัติธรรม ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ปลุกจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ตลอดจนได้เห็นคุณค่า วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของชาติไทย เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพ บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดีมีคุณภาพ นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ที่ถาวรและยั่งยืนต่อไป เป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลข้อที่ 2 คือ “สร้างสรรค์สังคม สร้างความสามัคคี เอื้ออาทร สมานฉันท์ของสังคมและประเทศชาติ” สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ข้อที่ 1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทย สู่วัฒนธรรมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้เกิดภูมิคุ้มกัน

4. โครงการศาสนิกสัมพันธ์ รัฐบาลในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมงานด้านศาสนา และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างสังคมเข้มแข็งให้คนในชาติอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งได้ดำเนินการจัดทำแผนปฏิรูปสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนของยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่10 (พ.ศ.2550-2554) ในส่วน ของยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่มีกรอบ การดำเนินงานมุ่งเน้นพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันและเสริมสร้างคนไทยให้อยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ซึ่งกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมีรายละเอียดดังนี้

- 4.1 จัดตั้งคณะกรรมการศาสนิกสัมพันธ์แห่งชาติ
- 4.2 จัดตั้งคณะกรรมการศาสนิกสัมพันธ์จังหวัด
- 4.3 จัดประชุมศาสนิกสัมพันธ์สัญจร
- 4.4 จัดคาราวานศาสนิกสัมพันธ์
- 4.5 จัดทำหนังสือวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ

กล่าวโดยสรุป คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 จะเน้นคน เป็นศูนย์กลางการพัฒนาโดยการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ มีสุขภาวะที่ดี มีครอบครัวอบอุ่น มีความสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีความมั่นคงในชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี เพื่อดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลง โดยดำเนินการในรูปแบบการจัด โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน โครงการอุดหนุนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โครงการบรรพชาอุปสมบท พระภิกษุสามเณรและบวชศีลจารณีภาคฤดูร้อน เป็นต้น เพื่อปลูกจิตสำนึกค่านิยมที่ถูกต้อง ให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนตลอดถึงได้เห็นคุณค่าวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของชาติไทย เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมที่มีคุณภาพบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีคุณภาพนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติที่ถาวรและยั่งยืนต่อไป

สภาพปัญหาด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

แผนพัฒนาจริยศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ระบุปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม ของเยาวชนในระดับมัธยมศึกษา สรุปได้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2541: 21)

1. ปัญหานักเรียนมัธยมศึกษาขาดระเบียบวินัยและย่อหย่อนในด้านจริยธรรม การแต่งกายไม่เรียบร้อย ก่อการทะเลาะวิวาทและติดยาเสพติดให้โทษ ทั้งยังขาดการเอาใจใส่ดูแล แนะนำ อบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครู อาจารย์ เท่าที่ควร
2. ปัญหาเกี่ยวข้องกับตัวครู ครูที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ในการสอน จริยศึกษามีน้อยมากและมีอัตราส่วนที่ไม่สมดุลกับนักเรียน อีกทั้งขาดเทคนิคในการสอนหรือ ถ่ายทอดวิชาไปสู่ นักเรียน นักศึกษา จึงทำให้การจัดกิจกรรมจริยศึกษาในสถานศึกษาไม่ก้าวหน้า และบางครั้ง ครู อาจารย์ เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เด็ก
3. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน การให้ความร่วมมือ ของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยศึกษายังมีน้อย บางครั้งผู้ปกครองนักเรียนก็มีส่วนส่งเสริมเด็ก ของตนในทางที่ผิด
4. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบกับ สื่อมวลชนมักเผยแพร่ข่าวคราวที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมและมีแหล่งอบายมุขมากมาย ซึ่งรัฐไม่มี มาตรการครอบคลุมที่ดีพอ จึงเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนในวัยนี้ลอกเลียนแบบอย่างที่ไม่ดี ทำให้เกิดค่านิยมที่ไม่ดีแก่เด็ก
5. ปัญหาด้านการบริหารงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริม จริยศึกษาในโรงเรียน ยังไม่เป็นไปในเอกภาพเดียวกันและขาดความร่วมมือประสานงาน

อย่างจริงจังในด้านส่งเสริมจริยศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษาก็เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การจัดจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

6. การจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมจริยศึกษา ครู อาจารย์ส่วนใหญ่ มีแนวคิดและทัศนคติในเรื่องระเบียบต่างๆของโรงเรียนไม่ตรงกัน

7. ปัญหาเรื่องหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ขาดสื่อการเรียนการสอนและเวลาในการฝึกจริยศึกษาให้แก่เด็ก นอกจากนั้น สารสำคัญของเนื้อหาจริยธรรมที่สอดแทรกหลักสูตรยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัยของเด็กระดับมัธยมศึกษา

ลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมของเด็ก

ลักษณะของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางสังคมของเด็ก มีลักษณะต่างๆที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งพอสรุปปัญหาที่สำคัญดังต่อไปนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2542: 45 - 72)

1. ปัญหาการเรียน

ปัญหาการเรียน เป็นปัญหาที่แสดงออกได้หลายรูปแบบ ลักษณะปัญหาเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียน โดยเฉพาะ หรือเป็นอาการที่แสดงออกทางพฤติกรรมลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 ผลการเรียนต่ำ สอบตก บกพร่องในการเรียนรู้บางวิชา
- 1.2 ไม่ตั้งใจ ไม่สนใจเรียน เล่น พูดคุยกันในชั้นเรียน
- 1.3 เบื่อหน่าย นิ่งหลับ ไม่มีสมาธิ ความสนใจสั้น เหม่อลอย
- 1.4 ทำงานช้า ไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย

สาเหตุ

1. ระดับเขาว์ปัญญา ต่ำกว่าปกติ ปัญญาทึบ ปัญญาอ่อน มีความบกพร่องในการเรียนรู้ ไม่ถนัดในบางวิชา

2. ปัญหาการเจ็บป่วย มีความบกพร่องทางกาย พัฒนาร่างกายช้า การใช้กล้ามเนื้อ อวัยวะของร่างกายในการเคลื่อนไหวหีบจับวัตถุกระทำไม่ได้ไม่สมวัย สายตาสั้น สายตาเอียง หูน้ำหนวก หูตึง โรคโลหิตจาง ความดันต่ำ การขาดสารอาหาร มีอาการปวดศีรษะ ปวดท้อง โรคประจำตัวเรื้อรัง มีความผิดปกติทางระบบประสาท สมอง เช่น โรคลมชัก แบบไม่มีอาการ กระทบ แต่จะไม่รู้สึกรู้ตัว มีอาการคล้ายเหม่อในขณะสั้น หรือหยุดทำกิจกรรมขณะนี้ไปชั่วครู่ ประมาณ 3-5 วินาที หลังจากนั้นจะทำกิจกรรมต่อไปได้ตามปกติ

3. ลักษณะบุคลิกภาพ อุปนิสัย มีลักษณะเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงออก มีปมค้อย คือเจ็บ ก้าวร้าว ต่อต้าน หรือมีพฤติกรรมที่ไม่อยู่นิ่ง ขาดสมาธิ

4. ปัญหาทางอารมณ์จิตใจ มีความเครียด ความกดดัน ความก้าวร้าว

ทำให้ขาดแรงจูงใจ ไม่สามารถใช้ศักยภาพ เซาว์นปัญญาที่มีอยู่ได้เต็มที่ สาเหตุปัญหาทางอารมณ์จิตใจ มีดังนี้

- 4.1 ฐานะเศรษฐกิจ การเงิน ขาดงาน ขาดการกระตุ้นส่งเสริม ทั้งด้านวัตถุ และแรงจูงใจเรื่องเรียน
- 4.2 ครอบครัว ชั่วที่อยู่บ่อย เร่ร้อน ต้องย้ายโรงเรียน เกิดปัญหา การปรับตัวกับเพื่อน ครู สิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ
- 4.3 การเลี้ยงดูที่ขาดความสนใจ การขาดการดูแลเอาใจใส่จากบิดา มารดา ผู้ปกครอง ถูกทอดทิ้ง ต้องช่วยตัวเอง หรือรับภาระในครอบครัวเกินวัย
- 4.4 ครอบครัวแตกแยก ทะเลาะวิวาท บิดามารดาอย่าร้างกันอยู่ บิดามารดา รักลูกไม่เท่ากัน
- 4.5 การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ขาดการฝึกฝนเรียนรู้ เรื่อง ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย

5. ปัญหาทางสังคมสิ่งแวดล้อม

5.1 ปัญหาทางโรงเรียน

- 5.1.1 หลักสูตรกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับกิจกรรม หรือน้อยเกินไป บริการด้านวิชาการ บริการด้านต่าง ๆ ไม่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน
- 5.1.2 กฎระเบียบวินัยเข้มงวด หรือปล่อยมากเกินไปเกิดความกดดัน เครียด สับสนในการรับรู้ มีปัญหาในแนวทางปฏิบัติ

5.2 ปัญหาครู

- 5.2.1 ครูขาดความพร้อมในการเตรียมจัดการเรียนการสอน บุคลากรน้อยอุปกรณ์ไม่พอเพียงกิจกรรม วิธีการสอนไม่เหมาะสม ครูมีงานพิเศษ ขาดความสนใจ ความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่
- 5.2.2 ครูมีปัญหาด้านสุขภาพจิต บุคลิกภาพ วุฒิภาวะทางอารมณ์จิตใจ ไม่เหมาะสม
- 5.2.3 ครูขาดความเข้าใจนักเรียน ไม่ยอมรับปัญหา ขาดความยุติธรรม ใช้วิธีการลงโทษ ควบารุนแรง ขาดเหตุผล
- 5.2.4 ครูขาดการประสานงานกับเพื่อนร่วมงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการสื่อสารทำความเข้าใจกับนักเรียน และกับผู้ปกครองในการหาข้อมูล สาเหตุปัญหา และอาการที่เกิดขึ้น

5.3 ปัญหาการปรับตัวกับเพื่อนข่มขู่ รังแก ล้อเลียน ถูกชักจูงให้มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหรือเป็นการลอกเลียนแบบทำตามเพื่อน

5.4 สภาพสิ่งแวดล้อม อยู่ในชุมชนแออัด แหล่งเสพติด การพนัน แหล่งมั่วสุมทางเพศ การเป็นแบบอย่าง ไม่เหมาะสมจากบุคคลรอบข้าง

5.5 สื่อ สิ่งพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ ภาพยนตร์ การแสดงโฆษณาที่จูงใจให้เลียนแบบ ประพฤติปฏิบัติตามในค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง

2. ปัญหาพฤติกรรม

2.1 ปัญหาพฤติกรรมปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ไม่มีเพื่อน (มีพฤติกรรมที่เพื่อนไม่ยอมรับ) ไม่สามารถเข้ากลุ่ม พุดคุย เล่น ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน

สาเหตุ

1. บุคลิกภาพ อุปนิสัยแสดงออกที่ก้าวร้าว ขวนทะเลาะ ต่อต้าน เอาเปรียบผู้อื่นเห็นแก่ตัว ขี้ดความคิดความต้องการของตนเป็นใหญ่

2. บุคลิกภาพอ่อนแอ ไม่เชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงออก ขี้อาย ขลาดกลัว

3. ขาดทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การแสดงออก การพุดคุยสื่อสาร

4. มีปมด้อย ด้านร่างกาย รูปร่างหน้าตา ลักษณะท่าทาง และความพิการทางร่างกาย ปมด้อย ด้านการเรียนอ่อน เรียนช้า เรียนไม่ทันเพื่อน

5. ปมด้อยด้านครอบครัวฐานะยากจนขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน เครื่องแต่งกายสิ่งของเครื่องใช้

6. สภาพครอบครัวย้ายที่อยู่ ย้ายโรงเรียนบ่อย ต้องปรับตัวกับเพื่อน ครู และสิ่งแวดล้อม

7. ปัญหาทางอารมณ์จิตใจ จากปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว ขาดความรักความอบอุ่น

2.2 พฤติกรรมกิริยามารยาท ท่าทางการแสดงออก การใช้ภาษาไม่สุภาพ

สาเหตุ

1. แสดงออกตามลักษณะค่านิยม สมัยนิยมของกลุ่ม

2. ต้องการความสนใจ เป็นคนเด่น ได้รับการยอมรับ ชื่นชมจากกลุ่มเพื่อน

3. เรียนรู้ ลอกเลียนแบบจากบุคคลในครอบครัว จากกลุ่มเพื่อนสิ่งแวดล้อม และสื่อต่าง ๆ

4. ขาดการฝึกฝน เรียนรู้ในการแสดงออกกิริยามารยาทที่เหมาะสม

5. เป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อพฤติกรรม ทำที่ คำพูดของบุคคลอื่น

6. ทดแทน ชดเชยปมด้อยของตนเองในด้านอื่น ๆ

2.3 พฤติกรรมการก่อความ กุศลส่งเสียงดังในห้องเรียน ชวนทะเลาะ โด่เสียง ไม่เชื่อฟังต่อต้าน

สาเหตุ

1. บิดามารดารักตามใจมากเกินไป ทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง ทำตามอารมณ์ ความต้องการของตนเองจนติดเป็นนิสัย
2. บิดามารดาเจ้าระเบียบ บังคับ เข้มงวดมากเกินไป ชอบตำหนิใช้คำสั่ง ตั้งกฎเกณฑ์ เด็กเก็บกด ไม่กล้าแสดงออกที่บ้าน ใช้การแสดงออกที่โรงเรียนเป็นการระบายแทน
3. ครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ครอบครัวแตกแยกต่างคนต่างอยู่ เด็กแสดงออกเพื่อเรียกร้องความสนใจ
4. การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีระเบียบวินัย ขาดการฝึกฝนเรียนรู้บิดามารดาไม่เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม
5. มีปมด้อย ในเรื่องส่วนตัว ครอบครัว แสดงออกเพื่อทดแทน สร้างปมเด่นให้กับตนเอง

2.4 พฤติกรรมการทำผิดกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน (การแต่งกาย ทรงผม ใช้สิ่งของเครื่องใช้เครื่องประดับ)

สาเหตุ

1. ต้องการเป็นคนเด่น เป็นที่สนใจของกลุ่มเพื่อน
2. ทำตามค่านิยม แฟชั่น ตามช่วงวัย ตามกลุ่มเพื่อน
3. กฎระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน เข้มงวด บังคับมากเกินไป นักเรียน มีปฏิกิริยาต่อต้านทำในสิ่งที่ห้าม
4. การเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ตามใจขาดระเบียบวินัย มาตรฐาน ขอบเขต ในการปฏิบัติ
5. อิทธิพลจากสื่อ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การโฆษณาที่กระตุ้น ส่งเสริมใจให้เห็นว่า เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เป็นคนทันสมัย

2.5 พฤติกรรมการพูดโกหก สร้างเรื่องที่ไม่เป็นความจริง

สาเหตุ

1. ลักษณะบุคลิกภาพแบบต่อต้านสังคม เรียกร้องความสนใจ มีความสุข ความพอใจ สนุกสนาน ในการสร้างเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องจริงให้ผู้อื่นเชื่อหรือสนใจ

2. การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ถูกต้อง รับรู้ เรียนรู้ เปลี่ยนแบบจากบุคคลในครอบครัวผู้ใกล้ชิดที่เป็นแบบอย่างพูดไม่จริง จนติดเป็นลักษณะบุคลิกนิสัย

3. ประสบการณ์ที่ถูกลงโทษเมื่อพูดความจริง จึงใช้การพูดโกหก เพื่อให้พ้นผิดไม่ถูกลงโทษมีปมด้อย ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ได้รับการตำหนิดูถูกจากผู้อื่น ใช้การพูดสร้างเรื่องไม่จริงให้ตนเอง ไม่มีปมด้อย มีคุณค่า มีความสำคัญ ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นมากขึ้น

2.6 พฤติกรรมการลักขโมยเงิน สิ่งของ เครื่องใช้ของผู้อื่น

สาเหตุ

1. ปัญหาเศรษฐกิจ เงินไม่พอใช้จ่าย ขาดแคลนอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้
2. มีปมด้อย โกรธ อิจฉา ต้องการแก้แค้น ทำลาย ลงโทษ แก่งัดผู้อื่น

ที่เหนือกว่าเด่นกว่า

3. แสดงความเป็นคนเก่ง กล้าหาญที่สามารถทำได้ในสิ่งที่ท้าทาย ตื่นเต้นสร้างปมเด่นให้ตนเอง

4. ลักษณะบุคลิกภาพที่อ่อนแอ ไม่เชื่อมั่น เชาว์ปัญญาไม่ดี ถูกชักจูงจากผู้อื่นได้ง่าย ทำเพื่อต้องการ ได้รับการยอมรับ และเพื่อผลประโยชน์ที่กลุ่มต้องการ

5. เรียนรู้ รับรู้ ลอกเลียนจากครอบครัว สิ่งแวดล้อมที่เป็นแบบอย่าง ขาดการอบรม ฝึกฝนเรื่องระเบียบวินัย จริยธรรม

6. ขาดความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี การขโมยเงิน สิ่งของ วัตถุเป็นการทดแทน ตอบสนองความต้องการทางจิตใจที่ขาดความรักความอบอุ่น

7. กดความโกรธ ความก้าวร้าวที่มีต่อบิดามารดา หรือครู และผู้อื่น ทำเพื่อเป็นการลงโทษ

2.7 พฤติกรรมการเล่นการพนัน

สาเหตุ

1. มีปัญหาการเรียน เรียนไม่รู้เรื่อง เบื่อหน่ายการเรียน
2. ปัญหาการเงิน ขาดแคลน ต้องการเงินใช้จ่ายซื้อสิ่งของ
3. เล่นการพนันเพื่อความสุข สนุกสนาน ในกลุ่มเพื่อน
4. เรียนรู้แบบอย่าง จากครอบครัว ผู้ใหญ่ ผู้ใกล้ชิดที่ชอบเล่นการพนันให้

เห็นเป็นประจำ

5. อยู่ในสิ่งแวดล้อม สถานที่ แหล่งที่เล่นการพนัน
6. บุคลิกนิสัย ชอบการพนัน การเสี่ยง ทำทาย

2.8 พฤติกรรมการหนีโรงเรียน เทียวเตร่ตามศูนย์การค้า จับกลุ่ม มั่วสุม เข้าแหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์

สาเหตุ

1. ปัญหาการเรียนไม่รู้เรื่อง เนื่องจากเขavnั้ปัญญาด้า
2. เบื่อหน่ายการเรียนการสอน กฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
3. ปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ไม่เป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน
4. ถูกชักจูงจากเพื่อน อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยั่วยุ จูงใจ น่าสนใจ แหล่งที่ไป
มีความสุขสนุก น่าสนใจกว่าการอยู่ในห้องเรียน
5. ปัญหาทางอารมณ์จิตใจ สาเหตุจากครอบครัวไม่มีความสุข ขาดความรัก
ความเข้าใจ ความสัมพันธ์กับบิดามารดาไม่ดี

2.9 พฤติกรรมการก้าวร้าว ทำลายของ ทะเลาะวิวาท

สาเหตุ

1. การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดา ผู้ปกครอง เป็นคนเจ้าอารมณ์ ใช้อำนาจ
บังคับดูดำ หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าวแสดงให้เห็นเป็นแบบอย่าง
2. การอบรมเลี้ยงดูที่บิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สนใจ หรือตามใจมากเกินไป
ทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวกับบุคคลในครอบครัว และกับบุคคลอื่น ได้จินต
เป็นลักษณะนิสัย
3. ครอบครัวขาดความรัก ความอบอุ่น ถูกทอดทิ้ง ได้รับความเกลียดชัง
ถูกลงโทษรุนแรง ได้รับความกดดัน เกือบกดความโกรธ แสดงพฤติกรรมในทางก้าวร้าวเป็น
การระบายชดเชย
4. ถูกบุคคลอื่น ใช้อำนาจ ข่มขู่ ไม่ได้รับความยุติธรรม แสดงออกเพื่อเป็น
การโต้ตอบ แก้แค้น
5. มีปมด้อยด้านร่างกายการเรียน พยายามสร้างปมเด่น
6. เลียนแบบอย่างจากสื่อภาพยนตร์ พยายามสร้างปมเด่น

2.10 พฤติกรรมการใช้สารเสพติด กัญชา ยาบ้า สารระเหย เหล้า บุหรี่

ลักษณะอาการทางร่างกาย พฤติกรรมอารมณ์ที่แสดงออก เช่น สุขภาพ
ร่างกายทรุดโทรม ผอมอารมณ์หงุดหงิด โมโหง่าย หรือซึมลง พฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิม
ชอบแยกตัว เบื่อหน่ายการเรียน ใช้แว่นกันแดด ใส่เสื้อแขนยาวปกปิดรอยเข็มฉีดยา มีอุปกรณ์
เกี่ยวกับยาเสพติด กระดาษตะกั่ว หลอดกาแฟ ไม้ขีด หลอดยาฉีด ใช้เงินเปลือง อาจมีปัญหา
ลักข โมยเงิน

พุดโกหก

สาเหตุ

1. ต้องการทดลอง ถูกชักจูง ลอกเลียนแบบ ทำตามกลุ่ม ถูกหลอกจากผู้ต้องการผลประโยชน์ อยู่ในแหล่งที่มั่วสุมมียาเสพติด
2. บุคลิกภาพอ่อนแอ หวั่นไหวง่าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกไม่มีคุณค่าไม่มีเป้าหมายชีวิต ไม่กล้าเข้าสังคม พบปัญหา ไม่สามารถปรับตัวแก้ปัญหาได้ ต้องการที่พึ่ง
3. มีความเครียด ความกดดันจากปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ใช้สารเสพติดเพื่อเป็นการผ่อนคลายหนีจากปัญหา
4. ปัญหาครอบครัวแตกแยก ขาดความรัก ความอบอุ่น ถูกทอดทิ้ง หมกหมักห่อหุ้ม ขาดที่พึ่งที่ปรึกษา
5. การเจ็บป่วยทางกาย โรคเรื้อรัง โรงหัวใจ โรงมะเร็ง โรคเลือด ไข้ยาแก้ปวดที่มีสารเสพติดเป็นประจำ

2.11 พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม

2.11.1 ผู้สาว

สาเหตุ

1. ไม่ได้ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากครอบครัว แสวงหาความรัก ความอบอุ่นจากเพื่อนต่างเพศเป็นการทดแทน
2. บุคลิกภาพอ่อนแอ ต้องการพึ่งพิงร่างกาย จิตใจจากเพศตรงข้าม อยากรู้อยากทดลอง ได้รับการกระตุ้น ชักจูง
3. มีความสุขที่มีคนรัก ได้รับการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย จิตใจ
4. มีอิทธิพลจากสื่อ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และแบบอย่าง ที่พบเห็นไม่เหมาะสมในสังคม

2.11.2 ส้ำสอนทางเพศ

สาเหตุ

1. สาเหตุเช่นเดียวกับปัญหาผู้สาว
2. ปัญหาทางอารมณ์ จิตใจ บุคลิกภาพ อ่อนแอ ขาดความรัก เรียกร้องความสนใจ ความรักจากเพศตรงข้าม
3. ต้องการพิสูจน์ความเป็นเพศหญิง เพศชายของคนให้ผู้อื่นยอมรับยกย่องเป็นปมเด่น ชดเชยปมด้อย

4. มีความโกรธเกลียดจากประสบการณ์ในอดีตที่ไม่ดี
ต่อเพศตรงข้าม ใช้การแสดงออกทางเพศเป็นการเอาชนะ มีอำนาจเหนือเพศตรงข้าม

5. ปัญหาครอบครัว บิดามารดาหย่าร้าง บทบาทเพศของบิดา
มารดาไม่เหมาะสม บิดาเจ้าชู้มีภรรยาหลายคน

6. พฤติกรรมทางเพศ ของผู้ใหญ่ บุคคลในสังคมมีค่านิยม
เป็นแบบอย่างไม่เหมาะสม การใช้สารเสพติด กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ ความต้องการทางเพศเพิ่มขึ้น

2.12 พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

สาเหตุ

1. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่ไม่เหมาะสม ขาดรูปแบบของบิดา
มารดาหรือแบบอย่างของความเป็นชายเป็นหญิงที่แท้จริง
2. การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กที่อยู่ในกลุ่มของเพศใดเพศหนึ่ง ได้รับรู้เรียนรู้
เลียนแบบ ทำตามแบบอย่าง จนเป็นลักษณะบุคลิกนิสัย
3. บิดามารดาต้องการบุตรเพศหนึ่ง โดยเฉพาะ เมื่อได้เพศตรงข้าม
ไม่ตรงกับความต้องการ ไม่พอใจใช้วิธีการเลี้ยงดู การปฏิบัติกับบุตรตรงข้ามกับเพศที่แท้จริง
4. เมื่อเด็กมีพฤติกรรม ลักษณะท่าทางการพูด การแสดงออก เบี่ยงเบน
จากเพศของตนเพื่อให้ได้รับความสนใจจากผู้อื่น ทำให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่เป็นลักษณะบุคลิกนิสัย
5. สื่อ สิ่งพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และแบบอย่างบุคคลในสังคม เช่น
คาราผู้มีชื่อเสียงบางคนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน แสดงออกเป็นแบบอย่าง และได้รับการยอมรับ
จากสังคมสภาวะร่างกายมีฮอร์โมนเพศที่ผิดปกติ

สรุปได้ว่า ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนสามารถเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ดังนั้น
โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ต้องพยายามค้นหาสาเหตุร่วมกันแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ตลอดจนการจัด
สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อีกทั้งการพัฒนา
หลักสูตรในกระบวนการเรียนการสอนควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรม
จริยธรรมของเด็กในระดับมัธยมศึกษา ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดง
ความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมร่วมกัน

การวิจัยกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเยาวชนไทย

1. แหล่งกำเนิดการวิจัย ประวัติศาสตร์ด้านการศึกษา ตลอดพันกว่าปีที่ผ่านมามีได้บันทึกไว้ว่า การเริ่มต้นของมหาวิทยาลัยในยุโรปครั้งแรกนั้นยังไม่ค่อยเป็นระบบ เป็นทางการ เริ่มจากคนมีความรู้ภูมิปัญญาไปรวมตัวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันก่อเกิดประกายทางปัญญา เป็นอาศรมทางปัญญา เกิดเป็น “Collegiate” แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า คอลเลจ (College) คือ หมู่คณะ ฉะนั้นหมู่คณะของผู้มีปัญญาไปรวมตัวกัน ซึ่งมีความสนใจในเรื่องที่คล้าย ๆ กัน จึงเกิดการสนทนาธรรมทางความคิด มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการวิพากษ์ วิจารณ์ เสนอแนะ ต่อขอด ภูมิปัญญาถึงอกเผย กายกันขึ้นมา มากกว่าการอยู่ลำพังเพียงคนเดียว การอยู่รวมกันนาน ๆ เกิดเป็นที่ดึงดูดเป็นเหมือนแม่เหล็กที่ดึงดูดผู้มีความรู้ ภูมิปัญญา มารวมตัวกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้กลายเป็นสถานที่นัดพบทางปัญญากัน โดยธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ความสัมพันธ์ ส่วนตัวอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากการจัดเป็นระบบห้องเรียน ดังเช่นปัจจุบัน (เจริญวงศ์ศักดิ์, 2545: 62)

2. การวิจัยกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรมที่แสดงออกมาจึงต้องสะท้อนความคิดว่า อะไรดีอะไรชั่ว ด้วย หากวันใดใครที่คิดว่า ไม่มีดีมีชั่ว แปลว่าเราไม่เชื่อระบบคุณธรรม จริยธรรม ถามว่า “มนุษย์อยู่ได้โดยไม่เชื่อว่ามีดีมีชั่วได้หรือไม่” โดยอยู่บนสมมติฐานที่ว่า โลกนี้มีชั่ว มีดี เป็นแค่เรื่องสมมติคิดกันเอง มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อจะควบคุมมนุษย์ให้อยู่ในร่องรอยกัน เสกสรรปั้นแต่งให้มีชั่ว มีดีนั้น มีแต่มนุษย์สร้างขึ้น อยากให้ผู้ที่พูดเช่นนี้ลองสมมติตนเองที่กำลังเข้าแถวเพื่อซื้ออาหารกันอยู่ แล้วมีคนหนึ่งเดินมาตัดคิว อารมณ์แรกที่พูดขึ้นมา “ไม่เห็นถูกต้องเลยที่เขาทำแบบนี้ เขาเข้าคิวกันตั้งนาน ทำไมไม่ไปต่อคิว มาแข่งคิวทำไม?” การแสดงพฤติกรรม การเข้าแถวเป็นสิ่งที่ถูกต้อง อย่าไปเอาเปรียบคนอื่น โดยการไปแข่งคิว นั้นแสดงว่าผู้นั้นเชื่อแล้วว่า มี “ความถูกต้อง” กับ “ความไม่ถูกต้อง” เชื่อแล้วที่มีความผิดตามพฤติกรรมนี้

ดังนั้น มนุษย์ต้องมีหลักคุณธรรมและพฤติกรรมจริยธรรม คนที่ไม่เชื่อถูกผิดอยู่ในโลกไม่ได้ แต่ละคนอาจมองความถูกผิดชั่วต่างกัน มหาวิทยาลัยต้องค้นพบสากลสัจจะ สัจจะที่จริงเสมอ ไม่ใช่อยู่ภายใต้ผู้มีอำนาจ ต้องมีหลักคิดที่สอดคล้อง ไม่ใช่ถูกหน้าปะจมูกในการพิจารณาคุณธรรม ส่วนเรื่องการวิจัยเป็นการค้นหาองค์ความรู้อย่างถูกต้องเพื่อจะมากำกับปัญหาคุณธรรมอย่างถูกต้อง

ประเด็นที่น่าสนอตั้งข้างต้นต้องคิดให้ลึกซึ้ง วิชิตคิดในเรื่องนี้มีมากกว่านั้น คือ ต้องใช้การวิจัยเพื่อค้นหาให้เจอตัวแปรหลัก และมีการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ในการทดลอง เพื่อดูว่าคนที่ลักษณะเหมือนกันทุกประการ ยกเว้นตัวที่ต้องการทดสอบที่แตกต่างกัน ทำไมกลุ่มหนึ่งเกิดคุณธรรมที่วัดได้ อีกกลุ่มหนึ่งกลับไม่เกิด เราต้องกลับไปหาว่า องค์ประกอบที่ทำให้คุณธรรมเกิดหรือไม่เกิด

ในบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร บางคนมีคุณธรรมหนักแน่นจะยืนหยัดได้อย่างไม่หวั่นไหว แม้จะมี พายุชีวิตเข้ามาปะทะแล้วยังยืนหยัดในคุณธรรมอยู่ แม้เอาเงินมาร้อยล้านกองอยู่ต่อหน้าก็ไม่สะดุ้ง สะเทือนและไม่ยอมทำชั่ว คนประเภทนี้ ถ้ามี ทำไมเขาเป็นอย่างนั้น สิ่งใดทำให้เขาเป็นป้อม ปราการทางจิตใจวิญญาณที่เข้มแข็งอย่างมาก เป็นหน้าที่ที่งานวิจัยต้องหาให้พบว่า แก่นอยู่ตรงไหน ทฤษฎีที่ดีคืออะไร ทฤษฎีที่ดีคือ หาตัวแปรน้อยตัวที่สุด แต่ทรงพลังอธิบายมากที่สุด สมมติมี คำอธิบายว่าจะให้เกิดคุณธรรมหนึ่งพันตัว ทฤษฎีที่ดีไม่ใช่หนึ่งพันตัว ค้นหาเจอสามตัวที่สามตัวนี้ รวมกันแล้วมีพลังเปลี่ยนแปลงคุณธรรมได้ ร้อยละ 90 แล้วอีก 997 ตัวทิ้งไปไม่เป็นไร เพราะว่า มีนัยสำคัญน้อย ความหมายคืองานวิจัยไม่ใช่มานั่งเขียนกลุ่มปัจจัยพันตัวที่มีผลต่อการสร้าง คุณธรรมจริยธรรมในบุคคล แต่หาแกนหลักไม่พบ งานวิจัยในลักษณะนี้จะใช้ประโยชน์ยาก เพราะ เป็นการพรรณนาไว้พันเรื่องที่ควรจะเกิดขึ้น ซึ่งใคร ๆ ก็พูดได้ คิดได้

สรุปว่าการวิจัยที่คืนัน ต้องไม่ไปทำซ้ำคนอื่น แต่จุดบางจุดที่ขาดอยู่ต้องค้นหาให้พบ สิ่งนั้นคือ วิชาการซึ่งจะทำให้ได้คำตอบ

3. ปัญหาและอุปสรรคในการทำวิจัยคุณธรรม จริยธรรม สรุปปัญหา 5 ประการ ดังนี้

3.1 ขาดการพัฒนาและจัดระบบสารสนเทศที่มีคุณภาพข้อมูล (Information) และ สารสนเทศ ทั้ง 2 สิ่งต้องรอการตีความ (Interpretation) ข้อมูลเพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ขึ้นมา ปัญหา ที่ทำให้สังคมไทยไม่มีการวิจัยเชิงคุณธรรมจริยธรรมมาก และมีคุณภาพเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งเกิดจาก ความบกพร่องระดับของข้อมูลและสารสนเทศ ดังนี้

3.1.1 การจัดการสารสนเทศยังไม่มีคุณภาพ แม้ปัจจุบันสังคมจะเต็มไปด้วย ข้อมูลข่าวสาร แต่พบว่าข้อมูลจำนวนมากที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือข้อมูลบางอย่างกลับเป็นข้อมูลที่ ไม่ถูกต้องและบิดเบือนความจริง ดังนั้น ผู้จะใช้ข้อมูลควรพิจารณาตรวจสอบด้วยเหตุผลอย่าง รอบคอบก่อนนำไปใช้ ตัวอย่างของข้อมูลและสารสนเทศที่ขาดคุณภาพ ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้เต็มที่ อาทิ

3.1.1.1 จัดเก็บข้อมูลล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพในปัจจุบัน

3.1.1.2 จัดเก็บข้อมูลไม่ชัดเจน ว่านำมาจากแหล่งใด ทำให้ประเมิน ความน่าเชื่อถือไม่ได้

3.1.1.3 จัดเก็บข้อมูลด้วยดัชนีหรือเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถ นำมาเทียบกันได้

3.1.1.4 จัดเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วน ขาดคอบคพร่องไป ทำให้เอาไปใช้ ประโยชน์ไม่ได้เช่นกัน

3.1.2 การเผยแพร่ข้อมูลบางหน่วยงานจำกัดยังไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

สังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่อนุญาตให้มีการเผยแพร่ข้อมูลอย่างเสรีเท่าที่ควร โดยเฉพาะข้อมูลของหน่วยงานราชการที่มักจะกล่าวอ้างว่าเป็นความลับ เปิดเผยไม่ได้หรือจำกัดให้เฉพาะในหน่วยงานรัฐเท่านั้น แม้ปัจจุบันจะพยายามให้คนเข้าถึงข้อมูลในหน่วยงานราชการมากขึ้นก็ตาม ซึ่งหากเป็นข้อมูลที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติจริง ๆ ก็พอเข้าใจได้ แต่ที่ผ่านมาหน่วยงานราชการได้จัดระบบสารสนเทศที่ประกอบไปด้วยข้อมูลที่มีประโยชน์ ที่ไม่น่าเป็นความลับ แต่กลับไม่บริการเผยแพร่ให้กับประชาชน

ตัวอย่างเช่น เมื่อหน่วยงานเอกชนหรือประชาชนทั่วไป ต้องการไปขอข้อมูลสถิติต่าง ๆ จากหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานราชการนั้นกลับไม่จัดหา หรือบริการให้ ทั้งนี้ โดยอ้างเหตุผลว่าเป็นหน่วยงานเอกชน หรือเป็นบุคคลซึ่งเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง

3.2 ขาดทักษะการเข้าถึงข้อมูล แม้ว่าปัจจุบันจะสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ผ่านทาง การใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ต ซีดีรอม แต่โดยตัวความก้าวหน้าของเทคโนโลยี อาจสร้างกำแพงปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูล เนื่องจากไม่มีทักษะในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย ข้อมูลถูกจัดเก็บไว้เป็นภาษาอังกฤษ คนที่ทักษะภาษาอังกฤษไม่ดีไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้

3.3 ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาความรู้ ปัญหาสำคัญของสังคมไทย คือ

3.3.1 เคยชินต่อการถูกป้อนข้อมูลมากกว่าถูกฝึกให้แสวงหาข้อมูล ทำให้สังคมเคยชินกับการอยู่เฉย ๆ รอคนอื่นนำข้อมูลมาป้อนใส่สมองเรา

3.3.2 ขาดความกระตือรือร้นที่จะขวนขวายหาและพัฒนาความรู้

3.3.3 อินเทอร์เน็ตส่วนมากจะถูกใช้ในเรื่องความบันเทิงมากกว่าการแสวงหาความรู้หรือวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 ขาดทักษะในการเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศเป็นความรู้ นิยามของความรู้ (Knowledge) หมายถึง การนำข้อมูล สารสนเทศมาจัดประมวลผล ตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เข้าใจว่าข้อมูล สารสนเทศชุดนั้นกำลังบอกอะไร เข้าใจถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างข้อมูลต่าง ๆ แต่ที่ผ่านมาสังคมไทยขาดการสอนให้คนในสังคมสามารถเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นความรู้ได้ เนื่องจากสาเหตุบางประการสรุปได้ดังนี้

3.4.1 ขาดการสะสมข้อมูล ประเทศไทยมี “วัฒนธรรมการพูด” เป็นหลักแต่ขาด “วัฒนธรรมการบันทึก” เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหลักฐานที่สามารถสืบค้นย้อนกลับไปได้ การไม่จดบันทึกไว้ทำให้คนอีกรุ่นหนึ่ง ไม่สามารถที่จะรับรู้ในสิ่งเดิมที่คนรุ่นก่อนคิดไว้ การขาดวัฒนธรรมการบันทึกส่งผลทำให้ความรู้หลายอย่างสูญหายไปพร้อมกับคนบางรุ่น การถ่ายทอดทางความรู้เป็นไปอย่างยากลำบาก เพราะไม่เกิดการแพร่กระจายความรู้ทำให้ต้องเริ่มต้นจากศูนย์ใหม่

ตัวอย่าง การเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีการบันทึกไว้น้อยมาก ทำให้ยากต่อการสืบค้นและนำไปต่อยอด และทำให้ไม่สามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้

3.4.2 ขาดทักษะการคิดและการใช้เหตุผล ทักษะการคิดและการใช้เหตุผลสำคัญต่อการตัดสินใจ และการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคต เพราะความคิดเป็นตัวนำการกระทำ หากความคิดดี มีเหตุผล จะสะท้อนออกมาเป็นการตัดสินใจ และการกระทำที่มีความรอบคอบ ไม่ก่อปัญหาหรือก่อเกิดปัญหาน้อยที่สุด

ตัวอย่างเช่น การวางแผนพัฒนาประเทศด้านใดก็ตาม ควรผ่านกระบวนการคิดอย่างรอบคอบ ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุด รัศมียุคที่ดีที่สุด เพื่อสนับสนุนการวางแผน

3.4.3 ขาดทักษะการวิจัย สร้างความรู้ขึ้นใหม่ ความรู้ใหม่จะเกิดขึ้นได้ต้องมีการทำการวิจัย เพื่อศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ สังคมไทยไม่ค่อยเห็นคุณค่าการวิจัยเท่าที่ควร ดังปรากฏในสถิติการจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัย เมื่อเทียบเป็นสัดส่วนต่อ GDP แล้วเรด้ามาก ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP ของไทย ปี 2548 จากการประเมินของ IMD การลงทุนด้านการวิจัยของไทยอยู่ที่ร้อยละ 0.26 เมื่อเทียบกับภูมิภาคเดียวกัน ไทยถือว่าต่ำมาก ได้หัวนร้อยละ 2.45 เกาหลี ร้อยละ 2.64 ญี่ปุ่น ร้อยละ 3.12 และสิงคโปร์ ร้อยละ 2.13

3.5 สังคมไทยใช้ความรู้แต่ยังไม่ถึงระดับใช้ปัญญาเท่าที่ควร สังคมไทยไม่ควรเป็นเพียง “สังคมฐานความรู้” แต่ควรเป็น “ประชาญ์สังคม” คือ สังคมที่ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต ใช้ความรู้อย่างถูกที่ ถูกเวลา ถูกโอกาส ถูกคน ถูกบริบท และถูกต้อง เพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาตามมา โดยมีการผสมผสาน “เชิงคุณธรรม” และ “การมองอนาคตระยะยาว” เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

4. ทิศทางวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

4.1 วิจัยแบบบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ สาเหตุปัญหาคุณธรรมจริยธรรมเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ การนำเสนอของสื่อมวลชน ดังนั้นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม จึงไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะประเด็นการจัดการเรียนการสอน เช่น การวิจัยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการที่ใช้ตัวแบบ การใช้เพลงและเกม การสอนแบบมีส่วนร่วม การใช้กิจกรรมกลุ่ม การสอนแบบร่วมแรงร่วมใจ การสอนแบบคู่สัญญา แต่ควร โยงศาสตร์ต่าง ๆ มีหลายภาคส่วนต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ สื่อสารมวลชน ครอบครัว

ดังนั้น จึงต้องมีการวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น นักจิตวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ สื่อมวลชน โดยเป็นการทำวิจัยแบบบูรณาการ อาจต้องวิจัยเป็นทีมแบบสหวิทยาการร่วมด้วย เช่น การวิจัยการจัดการเรียนรู้ในเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ก็ไม่ได้มีเฉพาะครู แต่ต้องมีนักจิตวิทยา นักพัฒนาการ ครอบครัวหรืออื่น ๆ ด้วย ปัญหาคือ คนเก่งมาอยู่รวมกันและมองคนละมุมจะอย่างไร Ego สูง และต้องช่วยกันหาวิธีการช่วยระดมสมอง

4.2 วิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา ปัจจุบันงานวิจัยคุณธรรมในเด็กและเยาวชนจำนวนมากเป็นการวิจัยเพื่อรู้สถานการณ์ปัญหาโดยรวม แต่ยังไม่มีการวิจัยลงลึกไปว่า ภายใต้อันตรายนั้น ๆ จะแก้ได้อย่างไร โดยใคร

ดังนั้น งานวิจัยที่จะสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน ควรเป็นวิจัยหาทางออก เช่น การวิจัยโดยใช้การรวมกลุ่มการแก้ปัญหาเด็กกลุ่มเสี่ยง การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบางกลุ่ม เพราะวิธีการแก้ไขแตกต่างกันในรายละเอียดและวิธีการ

4.3. วิจัยอย่างเฉพาะเจาะจงในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ต่างกัน แม้เด็กเยาวชนมีปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในเรื่องเดียวกัน แต่หากมีคุณลักษณะต่างกัน อาจต้องการวิธีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ต่างกันออกไป อาทิ เด็กและเยาวชนที่มีระดับสติปัญญาต่ำจะไม่สามารถใช้วิธีส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยฝึกการใช้เหตุผลเช่นเดียวกับเด็กที่มีสติปัญญาสูง เด็กและเยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี คงไม่สามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยใช้วิธีการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการสนับสนุนด้านเศรษฐกิจด้วย

ดังนั้น การวิจัยควรวิเคราะห์ให้เฉพาะเจาะจงในเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เช่น พื้นที่ (เมือง ชนบท ชุมชนแออัด บ้านร้ว) อายุ ระดับสติปัญญาและความสามารถในการเรียนรู้ พฤติกรรมไม่พึงประสงค์ พื้นฐานด้านครอบครัว ฯลฯ

4.4 วิจัยที่มีการวิเคราะห์ศักยภาพด้านทรัพยากรของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นการใช้นวัตกรรมพื้นฐานด้านเศรษฐศาสตร์เข้ามาพิจารณาหลักประสิทธิภาพ ใช้ทรัพยากรที่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น แต่ละพื้นที่จะแตกต่างกัน มีจุดจุดแกร่งแตกต่างกัน โดยบางพื้นที่อาจมีจุดแกร่ง สถานที่ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ก็ควรใช้ส่วนนี้ร่วมกันสอนการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม การทำประมง ก็ใช้เรื่องนี้สอนเรื่องการอนุรักษ์สัตว์น้ำ กลุ่มแม่บ้านที่พอมีเวลามาช่วยสร้างกิจกรรมหรือดูแลเด็ก ในกรุงเทพฯ อาจมีนักวิชาการ ข้าราชการที่เป็นคนดีมีคุณธรรม ให้คนกลุ่มนี้มาช่วยให้ความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ จะทำให้การวิจัยแก้ปัญหาและพัฒนาได้ตรงจุด และสำเร็จได้

4.5 วิจัยเป็นชุดโครงการ เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาคุณธรรม จริยธรรมไม่ว่าในเรื่องใดๆ มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนเร็ว อาจมีหลายสาเหตุและหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง

ดังนั้น การวิจัยประเด็นคุณธรรม จริยธรรมในเด็กและเยาวชน อาจทำเป็น ชุดโครงการหลายประเด็นตอบ โจทย์เดียวกัน เช่น หากจะวิจัยการสอนคุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา ต้องวิจัยทุกรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งมีการพยายามทำกันอยู่ ต้องวิจัยทุกรูปคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2545: 70)

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานด้านการปกครองนักเรียน มีความจำเป็นทั้งการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย และครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติและเป็นแบบอย่างที่ดี แก่เด็กนักเรียนเพราะครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด จึงจะถ่ายทอดคุณธรรม จริยธรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นความรู้คู่คุณธรรม เพื่อให้สามารถออกไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข ทั้งนี้ ต้องมีการดำเนินงานที่เป็นระบบและละเอียดอ่อน เนื่องจากเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและเป็นเรื่องที่ต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายในการปลูกฝังความดีงามให้แก่แก่นักเรียน

กรณีศึกษาโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม

ในประเทศไทยมีโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนหลายโรงเรียน แต่ในที่นี้จะยกมาเป็นตัวอย่าง จำนวน 8 โรงเรียน คือ โรงเรียนรุ่งอรุณ ตั้งอยู่ที่ แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร โรงเรียนจิตรลดา ตั้งอยู่ที่ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โรงเรียนวัดเขียนเขต ตั้งอยู่ที่ อำเภอชัยบุรี จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนปทุมวิไล ตั้งอยู่ที่ ตำบลบางปรอก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี โรงเรียนสยามสามไตร ตั้งอยู่ที่ เขตสุขุมวิท กรุงเทพมหานคร โรงเรียนสัตยาไส ตั้งอยู่ที่ อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ตั้งอยู่ที่ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ และโรงเรียนทอสี ตั้งอยู่ที่ แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จด้านการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนดังกล่าวมานี้ มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาดังนี้

เป้าหมายการจัดการศึกษา

พัฒนานุคลิกแต่ละบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางค่านิยมพฤติกรรม จิตใจและปัญญา เป็นการจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ ครู ผู้ปกครอง เด็ก

แนวคิดหลักในการจัดการศึกษาแนวพุทธของโรงเรียนทอสี

มนุษย์ คือ ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์ไม่ใช่ศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสิ่งทุกอย่างมีหน้าที่ตามธรรมชาติและสามารถเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน มนุษย์ คือ ผู้มีใจสูง เป็นผู้ที่ฝึกได้และต้องฝึก ถ้าไม่ฝึกก็ไม่พัฒนา เพราะการฝึกเป็นการสร้างพฤติกรรมคุ้นเคยที่ดีงาม ถ้าจะให้ดีงามต้องศึกษาหรือศึกษาถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม เพราะชีวิตคือ การศึกษา การเรียนรู้เกิดได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่ บทเรียนในชีวิตมีทั้งบทเรียนวิชาการและบทเรียนชีวิต กระบวนการเรียนรู้ต้องครบ 3 ป. (ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ)

การจัดการศึกษาตามแนวพุทธ

มีการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานของบทเรียนชีวิต มีการสรรหาและพัฒนาบุคลากร มีการบริหารแบบธรรมาธิปไตย ยึดความถูกต้องดีงามเป็นหลัก ไม่ใช่ตัวบุคคล

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนทอสี มีดังต่อไปนี้

1. บุคลากร

- 1.1 ผู้บริหาร ต้องเป็นผู้มีศรัทธาความเชื่อมั่นในหลักการพระพุทธเจ้า มุ่งมั่นเอาจริง ปฏิบัติจริง
- 1.2 ผู้ปกครอง มองเห็นคุณค่าการศึกษาแนวพุทธพร้อมที่จะศึกษาไปพร้อมกับลูกและโรงเรียน
- 1.3 ครู มีอุดมการณ์ มีพลัง มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

โรงเรียนทอสีใช้ปรัชญาคนไทยเป็นอักษรย่อสำหรับหลักการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของโรงเรียน ดังนี้

ปรัชญาคนไทย ก-ส ที่โรงเรียนทอสี

พ = พุทธศาสนา หมายถึง หลักคำสอนที่ไม่มีวันเชย ไม่เคยล้าสมัย เป็นศาสนาแห่งการศึกษาเรียนรู้จักตนเอง เพื่อความรู้และความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น

ต = ไตรสิกขา หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่โรงเรียนทอสีใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาตนเองทั้ง 3 ด้านของความเป็นมนุษย์ คือ พฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา

1. ศีล พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่พัฒนากาย สมรรถภาพทางกายกับปัจจัย 4 กายกับธรรมชาติ กายกับเทคโนโลยี พัฒนาสังคม วาจาชอบ การกระทำชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การจัดสรรเวลา

2. สมานธิ ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออกทางจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจจนมีสมรรถภาพจิตที่ดี มีความมุ่งมั่น อดทน พากเพียร มีสติ สมานธิ ในด้านคุณภาพจิต หรือด้านคุณธรรม เป็นผู้มีเมตตา กรุณา กตัญญู และมีสุขภาพจิตที่ดี มีความเบิกบาน

3. ปัญญา พัฒนาปัญญาจนสามารถเห็นความจริงของโลก (สังขธรรม) เห็นชอบรู้สิ่งใดถูก/ผิด(เห็นชอบ) ตัดสินใจที่จะกระทำชอบ(ดำริชอบ) การฟังให้เกิดปัญญา(สุตามขปัญญา) การคิดตามเพื่อให้เกิดความรู้(จินตามขปัญญา) การสร้างสรรค์ให้เกิดจริง(ภาวนามขปัญญา)

ก = กัลยาณมิตร หลักการที่ใช้ในการอยู่ร่วมกันทั้ง 3 ฝ่าย คือ ครู เด็ก และผู้ปกครอง ช่วยกันหนุนนำให้เกิดเป็น “วัฒนธรรมแห่งเมตตา” และ “ปัญญา”

ว = วิชาการ วิชาชีวิต การทำหน้าที่ของครูและการศึกษาที่แท้จริงนั้น จำต้องสอนทั้งตนเองและลูกศิษย์ทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งด้านความรู้ที่เป็น “วิชาการ” เพื่อนำไปประกอบสัมมาอาชีพ และ “วิชาชีวิต” ซึ่งเป็นความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการดำเนินวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับ “วิถีธรรม” เป็นความรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ใน “ห้องเรียน” หรือ “ตำราเรียน” เป็นการเรียนที่เชื่อต่อการพัฒนามนุษย์อย่างแท้จริง

ด = เค็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว เป็นประ โยคที่ฟังแล้วต้องสะดุด เหมือนเสียงจากธรรมชาติอื่นที่คอยเตือนสติ ให้กลับมาเฝ้าดู เฝ้าระวังการกระทำของตนเอง

บทเรียนในโรงเรียนทอสี

1. บทเรียนทางวิชาการที่กระทรวงกำหนด เรียนแล้วลืมไม่มีความหมายกับชีวิต ในขณะเรียน เด็กกลัวและเกลียดสิ่งที่เรียน

2. บทเรียนที่เกี่ยวกับแนวคิด (Theme) ผู้เรียนพยายามทำให้สิ่งที่เรียน เชื่อมโยงกับชีวิต เด็กสนุกขึ้น เรียนแล้วไม่ลืม

3. บทเรียนในวิถีชีวิต ได้แก่ การดูแลตนเอง การทำความสะอาดสาลูรู้แจ้ง การพับถุงการขัดเครื่องเงิน การจัด โต๊ะกินข้าวให้เพื่อน การช่วยพี่ชายของ การทำความสะอาดของเล่น การซักชุดว่ายน้ำ การฝึกอิริยาบถต่างๆ เรียนแล้วเป็นการสร้างพฤติกรรมคุ้นเคยที่ดีงามนิสัยดีงาม

บทเรียนในวิถีชีวิต เรียนแล้วชีวิตมีระบบขึ้น ละเอียด ประณีตขึ้น สร้างความมั่นใจให้กับตนเองมากขึ้น การสังเกตดีขึ้น คิดเป็นมากขึ้น ทำให้มีความใฝ่รู้มากขึ้น

น = นักศึกษา 2 ระดับและนักศึกษาดลอดชีวิต ที่โรงเรียนทอสี มีนักศึกษา 2 ระดับ

ระดับที่ 1 คือ นักเรียน

ระดับที่ 2 คือ ครูและผู้ปกครองทุกคนต่างเป็นผู้ที่ต้องศึกษาดลอดชีวิต

ง = งามเข้มในมหาสมุทร กว่าจะหาคนที่มิใจมาเป็นครูเชิญมาช่วยกันงม และชื่นชม

คนเป็น “ครู”

ข = ปร โท โนษะ สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของเด็ก ทั้งที่ไม่มีชีวิต เช่น สื่อ และที่มีชีวิต เช่น ครู เพื่อน ที่สำคัญ คือ พ่อ แม่ ครูต้นแบบ ครูคนแรกของลูก

ข = ขอบคุณ-ขอโทษ ก่อนเลิกเรียนในแต่ละวัน ครูและเด็กจะนั่งล้อมวง ทบทวน การกระทำของตน พร้อมกับขอบคุณและขอโทษกันและกันในช่วง “ทอจิตคิดประมวล”

ตัวอย่างบทขอโทษสิกรรมและบทปวารณา

“ที่ผ่านมามีคุณครูทำให้คุณพ่อคุณแม่เกิดความไม่สบายใจขึ้น ไม่ว่าจะด้วยกาย วาจา ใจ โดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ขอให้คุณพ่อคุณแม่โหสิกรรมให้กับคุณครูด้วย พร้อมกันนี้คุณครู ขอปวารณาตัวกับคุณพ่อคุณแม่ว่า ถ้าคุณครูทำสิ่งใดที่ไม่ถูกต้อง ขอให้คุณพ่อคุณแม่ช่วยตักเตือน และให้คำแนะนำกับคุณครูด้วย”

ศ = ศีล 5 ศีลธรรมขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันที่ “โรงเรียนทอสี” ศีล 5 (สำหรับเด็ก)

ข้อที่ 1 ข้าพเจ้าจะไม่ฆ่าสัตว์หรือทรมานสัตว์ให้ลำบาก ข้าพเจ้าขอถือความเมตตา กรุณาเป็นหลักชีวิต

ข้อที่ 2 ข้าพเจ้าจะไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ จะไม่ฉ้อโกงหรือหลอกลวง ข้าพเจ้าขอถือความซื่อสัตย์เป็นหลักชีวิต

ข้อที่ 3 ข้าพเจ้าจะไม่ทำผิดเพราะความอยากได้ ข้าพเจ้าขอถือความถูกต้อง และความพอดีเป็นหลักชีวิต

ข้อที่ 4 ข้าพเจ้าจะไม่พูดสิ่งที่ไม่จริง จะไม่พูดคำหยาบ จะไม่พูดให้เกิด ความแตกแยก ข้าพเจ้าขอถือความรักความจริง รักความสามัคคี เป็นหลักชีวิต

ข้อที่ 5 ข้าพเจ้าจะไม่เสพสิ่งเสพติด จะไม่เสพสิ่งที่มีผลไม่ดีต่อร่างกายหรือจิตใจ ข้าพเจ้าขอถือการพัฒนาสติและปัญญาเป็นหลักชีวิต

ย = โยนิโสมนสิการ วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม 10 ประการ ที่ทุกคนพยายามฝึกฝน เพื่อให้เกิดปัญญารู้เท่าทันโลกใบนี้

ฝ = ฝึกและฝึน 2 ฝ ที่คุ้นเคยและต้องอยู่ร่วมกันตลอดชีวิต

ป = ประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน เป้าหมายในการดำเนินชีวิต ของแต่ละบุคคล และเป็นคำตอบของคำถามที่ว่า “เกิดมาทำไม”

พระอาจารย์ชยสาโรภิกขุ ผู้ก่อตั้งโรงเรียนทอสี ได้ให้คติเตือนใจเอาไว้ว่า “ความรู้ แน่นหนา การศึกษาน้อยนิด ความรู้ไม่ท่วมหัว เอาตัวรอดได้ เปลี่ยนปัญหา เป็นปัญญา จิตสงบ มีทางเลือกมาก จิตวุ่นวายมีทางเลือกน้อย” (โรงเรียนทอสี, 2553: 29-30)

กล่าวโดยสรุป คือ โรงเรียนทอสีได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาบุคคลแต่ละบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญา โดยจัดการศึกษา 3 ส่วน คือ ครู ผู้ปกครอง เด็ก ยึดหลักของไตรสิกขาและศีลห้าเป็นพื้นฐานในการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม เพราะชีวิต คือ การศึกษา การเรียนรู้เกิดได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ บทเรียนในชีวิตมีทั้งบทเรียนวิชาการและบทเรียนชีวิต อาศัยการปฏิบัติในวิถีชีวิตจริง จึงสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้

บริบทของโรงเรียนลำปลายมาศ

ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนลำปลายมาศ

ประวัติโรงเรียนลำปลายมาศ (แผนกโรงเรียนมัธยมวิสามนัญ) ตั้งขึ้นตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2500 เริ่มเปิดสอนตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2500

จากอดีตถึงปัจจุบัน โรงเรียนลำปลายมาศ มีผู้บริหารจำนวน 7 คน โดยมีนางบุหงา พุทธรักษา ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ เป็นคนแรก และผู้บริหารคนปัจจุบัน คือ นายชำนาญ บุญวงศ์ ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ที่เลขที่ 719 หมู่ที่ 1 ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
โทรศัพท์ (044) 66-1432-3 โทรสาร (044) 66-1432

นโยบายโรงเรียนลำปลายมาศ ประจำปีงบประมาณ 2553

โรงเรียนมุ่งมั่นต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้นักเรียน มีคุณภาพ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ จึงกำหนดนโยบายการดำเนินการ ดังนี้

1. การพัฒนาระบบการบริหารและการปฏิบัติการ

ปรับปรุงโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของบุคลากร ให้นักเรียนมีคุณภาพ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมประเทศชาติ จึงกำหนดนโยบายการดำเนินการดังนี้

2. การพัฒนาบุคลากร

ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และมีความเจริญก้าวหน้า และมั่นคงในอาชีพ ก้าวสู่มาตรฐานระดับมืออาชีพ

3. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ

พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีทักษะและเจตคติ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ให้สอดคล้องสภาพสังคมยุคโลกาภิวัตน์ โดยพัฒนาให้ครอบคลุม ตั้งแต่ ปัจจัยหลัก กระบวนการ และผู้เรียน

4. การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ส่งเสริมการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ทั้งทางด้านกายภาพและจิตภาพ สร้างความน่าอยู่น่าเรียนความรักผูกพันต่อสถาบัน

5. การปฏิรูปการเรียนรู้

ส่งเสริมความรู้ กระบวนการเรียนรู้ ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ให้ได้มาตรฐานเป็นเลิศ ทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม จริยธรรม และสร้างความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

6. การประกันคุณภาพการศึกษา

ดำเนินการพัฒนา และประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมาย การปฏิรูปการศึกษาให้สูงสุด

7. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ดำเนินการให้ประชาชน (บุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) มีส่วนร่วมในการจัดการ การพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น

8. การพัฒนาระบบสารสนเทศและประชาสัมพันธ์

พัฒนาระบบสารสนเทศ ให้มีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ต่อการบริหาร การเรียนการสอน และการประชาสัมพันธ์

9. การจัดการศึกษาเพื่อประชาธิปไตย

ส่งเสริมการพัฒนานักเรียนให้เข้าใจ บทบาทหน้าที่ของตน ในระบอบประชาธิปไตย ได้อย่างถูกต้อง เพื่อความสุขของสังคม

10. การจัดการศึกษา พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

ส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สิ่งของและทรัพย์สินอย่างประหยัด และปฏิบัติตนตามธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และค่านิยมที่พึงประสงค์

โครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนลำปลายมาศ

1. หลักการและเหตุผล

โรงเรียนนับเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับเยาวชน โรงเรียนลำปลายมาศเป็นสถาบัน การศึกษา ที่เปิดทำการสอนให้กับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นผู้เรียนที่อยู่ในระยะวัยรุ่นที่มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นวัยที่มี

ความล่อแหลมต่อการชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่ายและยังเป็นกลุ่มเป้าหมายในการจำหน่ายยาเสพติดของกลุ่มผู้ค้ายา โรงเรียนลำปลายมาศได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกฝังสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน โรงเรียนลำปลายมาศขึ้น เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันและมีประสบการณ์ สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
- 2.2 เพื่อปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม
- 2.3 เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจนักเรียนที่กระทำความดี

3. เป้าหมาย

3.1 ด้านปริมาณ

- 3.1.1 นักเรียนโรงเรียนลำปลายมาศทุกคน
- 3.1.2 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและมีค่านิยมดีขึ้นไป ร้อยละ 90

3.2 ด้านคุณภาพ

- 3.2.1 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมดีขึ้นไป
- 3.2.2 นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยเหลือสังคม
- 3.2.3 นักเรียนมีความภูมิใจที่ได้กระทำความดี

4. ขั้นตอนการดำเนินงาน/กิจกรรม

4.1 ชั้นวางแผนเตรียมการ

- 4.1.1 ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการฝ่ายปกครองของโรงเรียนร่วมกัน ระดมความคิดวิเคราะห์การประพฤติปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนในโรงเรียน
- 4.1.2 ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการฝ่ายปกครองของโรงเรียน วิเคราะห์หาสาเหตุที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพึงพอใจ
- 4.1.3 ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการฝ่ายปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง กำหนดกิจกรรมในปลูกฝัง ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน
- 4.1.4 กำหนดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน
  - 1) กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม

- 2) กิจกรรมวันไหว้ครู
- 3) กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ
- 4) กิจกรรมวันเยาวชนแห่งชาติ
- 5) กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ
- 6) กิจกรรมเชิดชูเกียรติผู้กระทำความดี
- 7) กิจกรรมคนดีศรีลำปางมาศ
- 8) กิจกรรมสวดมนต์ประจำสัปดาห์
- 9) กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง
- 10) กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกการทำความดี

4.1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของนักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) คณะกรรมการอำนวยการ
- 2) คณะกรรมการประสาน
- 3) คณะกรรมการดำเนินงาน

4.1.6 จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน

4.1.7 ประชาสัมพันธ์โครงการให้บุคลากรในโรงเรียนได้รับทราบ

4.2 ขั้นการดำเนินงาน

4.2.1 การจำแนกกลุ่มเป้าหมาย

- 1) อาจารย์ที่ปรึกษาคัดกรองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2,3,5,6 แต่ละห้องออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา
- 2) อาจารย์ที่ปรึกษาส่งรายชื่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาต่อคณะกรรมการประสานงาน

4.2.2 การดำเนินการจัดกิจกรรม

- 1) จัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม
การจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรมโรงเรียนได้ดำเนินการ

เป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มนักเรียนเข้าเรียนใหม่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 โดยจัดให้นักเรียนเข้าค่ายทุกคน เพื่อสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียนที่เข้าเรียนใหม่

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3, 5 และ 6

ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ผ่านการคัดกรองจากครูที่ปรึกษาและคณะกรรมการฝ่ายปกครอง เพื่อปรับพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียน

2) จัดกิจกรรมวันไหว้ครู

การจัดกิจกรรมพิธีไหว้ครู โรงเรียนจัดให้นักเรียนทุกคน ในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพิธีไหว้ครู เพื่อให้นักเรียนได้ระลึกถึงพระคุณของครู- อาจารย์ และเพื่อ เป็นสิริมงคลแก่นักเรียนก่อนที่จะมีการเรียนการสอนในแต่ละปีการศึกษา

3) กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ

การจัดกิจกรรมวันแม่แห่งชาติ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนทุกคนได้เข้าร่วมพิธีถวายพระพรเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าบรมราชินีนาถและได้เชิญคุณแม่ของนักเรียนบางคนมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น แล้วให้ลูกมอบพวงมาลัยให้คุณแม่เพื่อให้นักเรียนได้ระลึกถึงพระคุณของแม่ผู้ให้กำเนิดและสร้างเสริม ความกตัญญูทวดเวทิต่อแม่และผู้มีพระคุณ

4) จัดกิจกรรมวันเยาวชนแห่งชาติ

การจัดกิจกรรมวันเยาวชนแห่งชาติโรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมให้นักเรียนไปพัฒนาวัดที่อยู่ในเขตเทศบาลและจัดให้มีการคัดเลือกเยาวชนดีเด่นของโรงเรียนโดยให้นักเรียนและครูในโรงเรียนเสนอชื่อนักเรียนเพื่อคัดเลือกเป็นเยาวชนดีเด่นของโรงเรียน 10 ด้าน ด้านละ 1 คน คือ

- 4.1) ด้านความเป็นผู้นำ
- 4.2) ด้านความมีน้ำใจกับเพื่อน ครูและญาติมิตร
- 4.3) ด้านความเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์
- 4.4) ด้านความคิดริเริ่มดี
- 4.5) ด้านความมีไหวพริบแก้ไขปัญญาและตัดสินใจ
- 4.6) ด้านความขยันหมั่นเพียรทางการศึกษา
- 4.7) ด้านเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
- 4.8) ด้านประพฤติดีและชักชวนเพื่อนมิให้ทำสุ่มกับอบายมุข
- 4.9) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 4.10) ด้านความสนใจและกระตือรือร้นต่อการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตย

5) กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ

การจัดกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ โรงเรียนได้จัดกิจกรรมให้นักเรียน

ครูและบุคลากรในโรงเรียนทุกคนได้เข้าร่วมพิธีถวายพระพรเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและให้นักเรียนและครูได้มีโอกาสพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนฝึกความเสียสละและให้นักเรียนได้บำเพ็ญประโยชน์ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะและรักในสถาบัน

6) กิจกรรมเชิดชูผู้กระทำความดี

การจัดกิจกรรมเชิดชูผู้กระทำความดี โรงเรียนได้ดำเนินการโดยให้นักเรียนและครูในโรงเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่ได้พบเห็นว่าได้กระทำความดีแล้วโรงเรียนประกาศเชิดชูเกียรติกระทำความดีและมอบเกียรติบัตรเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในโรงเรียน

7) กิจกรรมคนดีศรีลำปลายมาศ

การจัดกิจกรรมคนดีศรีลำปลายมาศ โรงเรียนได้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อเป็นคนดีศรีลำปลายมาศระดับชั้นละ 1 คน รวม 6 คน โดยให้นักเรียนแต่ละห้องพิจารณาคัดเลือกตัวแทนห้อง 1 คน ส่งให้คณะครูในแต่ละระดับชั้นพิจารณาคัดเลือกให้เหลือ 1 คนเป็นคนดีศรีลำปลายมาศของโรงเรียนแล้วโรงเรียนจัดพิธีมอบเกียรติบัตรและประกาศเชิดชูเกียรติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในโรงเรียน

8) กิจกรรมสวดมนต์ประจำสัปดาห์

การจัดกิจกรรมสวดมนต์ประจำสัปดาห์ โรงเรียนได้จัดให้นักเรียนมีการสวดมนต์และอบรมประจำสัปดาห์ โดยได้มอบหมายให้หัวหน้าระดับชั้น คณะครูในระดับชั้นดำเนินการจัดกิจกรรมให้นักเรียนในระดับชั้นสวดมนต์ประจำสัปดาห์พร้อมทั้งจัดให้มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียน

9) กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง

การจัดกิจกรรมอบรมหน้าเสาธง โรงเรียนได้จัดให้มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้กับนักเรียนหน้าเสาธงหลังจากเสร็จพิธีเคารพธงชาติในตอนเช้าวันละ 10 นาที โดยฝ่ายบริหารจะอบรมนักเรียนสัปดาห์ละ 1 วัน ส่วนวันอื่น ๆ มอบหมายให้ ตัวแทนคณะครูในแต่ละระดับชั้นทำการอบรมนักเรียนหมุนเวียนสลับกันไป

10) กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกการกระทำความดี

การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกการกระทำความดี โรงเรียนได้จัดทำสมุดบันทึกการกระทำความดีให้นักเรียนคนละ 1 เล่ม โดยให้นักเรียนบันทึกสิ่งที่นักเรียนได้กระทำความดีประจำวันต่อพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ครูอาจารย์และบุคคลอื่น ตลอดจนต่อโรงเรียนและสาธารณชนแล้วให้นักเรียนนำมาให้ครูที่ปรึกษาตรวจสอบรับทราบในวันถัดไป

4.3 ขั้นการติดตามและประเมินผล

4.3.1 การติดตามประเมินผลระหว่างการดำเนินงาน

- 1) ประชุมคณะกรรมการประสานและคณะกรรมการดำเนินงาน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อติดตามความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน
- 2) ประชุมคณะกรรมการประสานและคณะกรรมการดำเนินงานก่อนและหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม
- 3) ติดตามสร้างขวัญและกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน

4.3.2 การประเมินผลหลังดำเนินงาน

- 1) ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลผลการประเมิน
- 3) สรุปรายงานผลการปฏิบัติงานแต่ละกิจกรรมและรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี

5. ระยะเวลาดำเนินโครงการและปฏิทินการปฏิบัติงาน

5.1 ระยะเวลาดำเนินโครงการใช้ระยะเวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 14 เดือน เริ่มต้น เดือน 1 มีนาคม พ.ศ. 2553 สิ้นสุดเดือน 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 โดยแบ่งระยะเวลาดำเนินโครงการตามลักษณะงาน ดังนี้

5.1.1	ขั้นวางแผนเตรียมการ	ใช้ระยะเวลาประมาณ	2	เดือน
5.1.2	ขั้นการดำเนินงาน	ใช้ระยะเวลาประมาณ	10	เดือน
5.1.3	ขั้นประเมินผล	ใช้ระยะเวลาประมาณ	2	เดือน

5.2 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

1.	เตรียมการวางแผน	1 มี.ค. 53 - 30 เม.ย. 54
2.	การดำเนินงาน	1 พ.ค. 53 - 1 มี.ค. 54
2.1	กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม	8 - 13 มี.ย. 53
2.2	กิจกรรมวันไหว้ครู	20 มี.ย. 53
2.3	กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ	9 ต.ค. 53
2.4	กิจกรรมวันเยาวชนแห่งชาติ	16 - 20 ก.ย. 53
2.5	กิจกรรมเชิดชูเกียรติผู้กระทำความดี	25 ก.ย. 53
2.6	กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ	4 ธ.ค. 53
2.7	กิจกรรมคนดีศรีลำปลายมาศ	5 - 20 ธ.ค. 53

- 2.8 กิจกรรมสวดมนต์ประจำสัปดาห์ 16 พ.ค. 53 – 1 มี.ค. 54
 2.9 กิจกรรมอบรมหน้าเสาธง 16 พ.ค. 53 - 1 มี.ค. 54
 2.10 กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนบันทึกการกระทำความดี 16 พ.ค. 54-1

มี.ค. 54

3. การประเมินผล 2 มี.ค. 54 – 31 พ.ค. 54

6. ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ

- 6.1 งบประมาณ ใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 20,500 บาท
 6.2 บุคลากร ครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนและบุคคลในชุมชน
 6.3 สถานที่ โรงเรียนลำปลายมาศ

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 โรงเรียนมีรูปแบบและแนวดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้กับนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

7.2 ครู นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการประพฤติปฏิบัติ ของนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

7.3 นักเรียนและโรงเรียนได้รับการยกย่องชมเชยจากชุมชนและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องในด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม

สรุปได้ว่า โรงเรียนลำปลายมาศได้ส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในแต่ละด้าน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 พร้อมทั้งได้ตระหนักถึง ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวและความสำคัญของการปลูกฝังสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยมของนักเรียน โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดภูมิคุ้มกันและมีประสบการณ์สามารถนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ ในชีวิตประจำวันและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

จักรพงษ์ นิลพงษ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคุณลักษณะทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางจริยธรรม ระดับสูง 3 ด้านคือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และความกตัญญูต่อเวที คุณลักษณะทางจริยธรรมระดับปานกลาง 8 ด้านคือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรมและความเมตตา กรุณา และนักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกัน อยู่ 6 ด้านคือ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณา นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอยู่ 3 ด้านคือ ความกตัญญูต่อเวที ความซื่อสัตย์ และความประหยัด นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคุณลักษณะทางจริยธรรมแตกต่างกันอยู่ 11 ด้านคือ ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่อเวที ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความมีระเบียบวินัย ความยุติธรรม และความเมตตา กรุณา

สุภลักษณ์ ไชยสาร (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญพบว่า 1) ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวม ครูและผู้บริหารเห็นด้วย ในระดับมาก โดยมีความต้องการให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ให้ครูและบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ด้านการเตรียมการ/ปัจจัยสนับสนุนในภาพรวม ครูและผู้บริหารเห็นด้วยในระดับมาก โดยภาพรวมมีความต้องการให้วิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำแผนการสอนและควรเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายใน โรงเรียน 3) ด้านการดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ในภาพรวม ครูและผู้บริหารเห็นด้วยในระดับมาก โดยมีความต้องการให้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้นักเรียน 4) ด้านการวัดและประเมินผลในภาพรวม ครูและผู้บริหารเห็นด้วยในระดับมาก โดยมีความต้องการนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จรัล แก้วเป็ง (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านการวชิรธรรม โรงเรียนเชียงคำวิทยาคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านการวชิรธรรมนักเรียน โรงเรียนเชียงคำวิทยาคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผลจากการศึกษา พบว่า พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกกับพระสงฆ์จะเป็นในลักษณะสำรวมและอ่อนน้อมพฤติกรรมด้านการวชิรธรรมที่มีต่อครู-อาจารย์ดีขึ้น นักเรียนแสดงความเคารพครู-อาจารย์ อย่างนอบน้อมตามสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ประคองทางเข้าออกโรงเรียน ตอนเช้า เวลาครูเดินผ่าน เวล่านักเรียนเดินผ่านครูหรือเวลานักเรียนเข้าพบครูนักเรียนแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสมและนอบน้อมพฤติกรรมด้านการวชิรธรรมที่มีต่อเพื่อนดีขึ้น เวลาประกาศรายชื่อบุคคลที่ทำความดีหรือบุคคลที่ไปสร้างชื่อเสียงให้กับทาง โรงเรียน ทุกคนแสดงออกถึงความชื่นชมยินดีที่เพื่อนประสบความสำเร็จ และแม้กระทั่งเวลาเพื่อนพูดแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมนักเรียนก็จะรับฟังด้วยความตั้งใจ พฤติกรรมด้านการวชิรธรรมที่มีต่อผู้ปกครองและบุคคลอื่น ๆ ดีขึ้น นักเรียนที่มีผู้ปกครองมาส่งโรงเรียน ก่อนจะจากกับผู้ปกครองก็จะแสดงความเคารพขอขอบคุณ สำหรับพฤติกรรมต่อบุคคลอื่น ๆ เวลาที่มีบุคคลจากหน่วยงานภายนอกมาใช้สถานที่โรงเรียน นักเรียนส่วนใหญ่แสดงออกถึงการมีสัมมาคารวะ ทั้งการพูดจาและกิริยาท่าทางที่ปรากฏได้อย่างเหมาะสม จนได้รับคำชมจากผู้มาใช้สถานที่

นัยนา วงศ์โสภากา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนสันติธรรมวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร พบว่าก่อนการดำเนินการพัฒนานักเรียนมักทิ้งขยะเกลื่อนกลาดทั้งในโรงเรียนและบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียน มักทำอาหารหกเลอะเทอะในช่วงรับประทานอาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักเรียนยังขาดอุปนิสัยทางคุณธรรมจริยธรรมด้านความสะอาด ในส่วนของความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มักมาโรงเรียนสาย ไม่ตรงเวลา รวมทั้งยังไม่ค่อยจัดเก็บอุปกรณ์สิ่งของเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบหลังเลิกใช้ นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น กล่าวคือ ภายหลังจากที่นักเรียนได้รับการพัฒนาตามแผนการเรียนรู้และกิจกรรมเสริมประสบการณ์ซึ่งจัดให้มีการฝึกทักษะในภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการเรียนรู้และกลายเป็นอุปนิสัยสามารถสังเกตเห็นได้ว่านักเรียนได้ร่วมกันทำความสะอาดทั้งภายในห้องเรียนและบริเวณต่างๆของโรงเรียน ในส่วนของคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบในการจัดเก็บสิ่งของอุปกรณ์เครื่องใช้เข้าที่ หลังเลิกใช้งานแล้ว มีจำนวนสูงขึ้น

ศีลธรรม โพนะทา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า หลังการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โรงเรียนบ้านโนนค้อ อำเภอคำม่วง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยใช้ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้านคือ ด้านพฤติกรรมของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาหลังการพัฒนาลดลง ส่งผลให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการแสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม มากขึ้นและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาหลังพัฒนาสูงขึ้น ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนมีความเห็นว่าการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิคการนิเทศแบบศึกษาเอกสารและการประชุม ทำให้ครูผู้สอน ผู้รับการนิเทศได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดความร่วมมือในการพัฒนามากขึ้นและด้านการมีส่วนร่วม ครูและผู้ปกครองนักเรียนตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน

เสมอ ฮาริวร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร อำเภอบ้านกรวด เขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 2 จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า จากการที่ระบบการบริหารจัดการและกระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังไม่สามารถดำเนินการได้เป็นรูปธรรม ส่งผลให้การป้องกัน การส่งเสริมและการแก้ไขปัญหา นักเรียนไม่ตรงตามสาเหตุที่แท้จริง ผู้ปกครองชุมชนขาดความเชื่อมั่น ในกระบวนการดำเนินงานปกครองดูแลนักเรียนของ โรงเรียน และหลังจากที่ได้รับการดำเนินงานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามวงจร PAOR ทำให้เกิดการ พัฒนา คือ การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ความคิดเห็น ต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการพัฒนาอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยระดับดี ซึ่งมากกว่า ก่อนการพัฒนา การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าตามองค์ประกอบ ทั้ง 5 ประการ ปรากฏหลักฐานเอกสาร ร่องรอยการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน การประเมินเพื่อทบทวน การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ระดับดี และการประเมินเพื่อทบทวนระบบการบริหารตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการปฏิบัติการเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ซึ่งได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากเดิมที่อยู่ในระดับปฏิบัติการต้องปรับปรุง

สมเดช ใจหวัง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียน โรงเรียนบ้านไทร อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ให้แก่ตนเอง แต่ยังมีกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่ยังขาดความรับผิดชอบ ผู้ส่งเสริมได้เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง เช่น การอบรมหน้าเสาธง เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนเป็นกรณีพิเศษ จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถนำแนวคิดวิธีการไปพัฒนาตนเอง ในด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์

เอนก แต้สูงเนิน (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ด้านความมีวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัดของนักเรียน โรงเรียนตลาดไทรพิทยาคม อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความมีวินัย ด้านความสะอาด และด้านความประหยัด สิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุดอยู่ในระดับต่ำที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย การรักษาความสะอาดและความประหยัด 2) ผลการพัฒนา นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัดสูงขึ้นโดยมีความรับผิดชอบต่อตนเองในการเดินทางมาเรียนอย่างตรงต่อเวลา การรักษาความสะอาดและการประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า นักเรียนมีการปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

พระจิระวัฒน์ แก้วมะ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและความสามัคคีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร และความสามัคคี อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีจริยธรรมโดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านสูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิสามาส ชันชัยภูมิ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการเล่นิทาน ชั้นอนุบาลปีที่ 1 พบว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมโดยใช้กิจกรรมการเล่นิทาน เป็นการจัดประสบการณ์ที่มีผลต่อการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านคุณธรรม จริยธรรม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามวัยและมีคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ตามค่านิยมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมในด้านอื่น ๆ ต่อไป

พระอธิการชุมพร ศรีบริบูรณ์ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาเสริมสร้างวินัย ด้านความประหยัด และด้านความสะอาดของนักเรียน โนนกระสังวิทยาคม อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านความมีวินัย ด้านความสะอาดและด้านความประหยัดสูงขึ้น โดยมีความรับผิดชอบต่อตนเองในการเดินทางมาเรียนอย่างตรงต่อเวลา การรักษา

ความสะอาดและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ภายในโรงเรียนอย่างสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น นักเรียนมีการปฏิบัติด้านคุณธรรม จริยธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

สุณี คุ่มเหนือ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองด้วยกิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ระดับประถมศึกษา พบว่า แผนการจัดการประสบการณ์พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านกิจกรรมบทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสามารถนำไปใช้ในการจัดการประสบการณ์เรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

ชิตณรงค์ ขดภูเขียว (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง การส่งเสริม 8 คุณธรรมพื้นฐาน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนวรคุณอุปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ซึ่งผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมประเภทบทความวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง การส่งเสริม 8 คุณธรรมพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.29/77.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมประเภทบทความวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง การส่งเสริม 8 คุณธรรมพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมประเภทบทความวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง การส่งเสริม 8 คุณธรรมพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อนการศึกษาค้นคว้ามีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางหลังการศึกษาค้นคว้ามีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมประเภทบทความวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง การส่งเสริม 8 คุณธรรมพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก

ธีรพล ทองเพชร และคณะ (2551: 64-65) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุราษฎร์ธานี หลังเข้ารับการอบรมคุณธรรม จริยธรรม ปีการศึกษา 2550 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนนักศึกษา มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและความคิดเห็นด้านขยัน ด้านประหยัด ด้านซื่อสัตย์ ด้านมีวินัย ด้านสุขภาพ ด้านสะอาด ด้านสามัคคี ด้านมีน้ำใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พฤติกรรม 1) ด้านขยัน อยู่ในระดับมาก โดยมีความตั้งใจเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน

อย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.11 2) ด้านประหยัด อยู่ในระดับมาก โดยรู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ และรู้จักใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า มีค่าสูงสุด 4.09 3) ด้านซื้อสัตย์ อยู่ในระดับมาก โดยนักเรียนนักศึกษาเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ไม่ใช่เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.32 4) ด้านมีวินัย อยู่ในระดับมาก โดยยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.32 5) ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับมาก โดยเป็นผู้มีความสุขภาพ อ่อนนุ่มถ่อมตน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.29 6) ด้านสะอาด อยู่ในระดับมาก โดยเป็นผู้มีความแจ่มใสอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.25 7) ด้านสามัคคี อยู่ในระดับมาก โดยเป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.17 และ 8) ด้านมีน้ำใจ อยู่ในระดับมาก โดยรู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น และเป็นผู้ที่เข้าใจ เห็นใจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา มีค่าสูงสุด 4.17

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศ ที่เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ได้มีผู้ทำการวิจัยไว้ดังนี้

ฮอฟแมน (Hoffman, 1970 : 291) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การอบรมเลี้ยงดูกับจริยธรรม 4 ประการ คือ การมีความรู้สึกผิดชอบ การอดทนต่อสิ่งขั้ววนใจ การยึดหลักแห่งตนและยอมรับสารภาพผิด ปรากฏว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูให้ความรักในช่วง 4 - 13 ปี มีลักษณะทางจริยธรรม 4 ประการ สูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักน้อย นอกจากนี้ยังพบว่าการให้เหตุผลในการอบรมสั่งสอนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะทางจริยธรรมของเด็ก โดยเฉพาะเด็กอายุ 5 ปี

วอร์ซอว์ (Warslaw, 1978 : 1450 -A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เหตุผลทางจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง จำนวน 96 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ โคลเบอร์ก์ ผลการวิจัยพบว่า เพศและระดับชั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่องค์ประกอบที่น่าสนใจคือกลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

เลวิส (Lewis, 1982 : 5088 - A) ได้ทำการวิจัยโดยศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมและความรู้ของนักเรียนที่มีความสามารถ ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนระดับปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางความรู้กับการใช้เหตุผลของนักเรียนที่มีความสามารถ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมรวมทั้งพัฒนาการทางด้านความรู้ระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถกับนักเรียนปกติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในด้านความสัมพันธ์ได้พบความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับจริยธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับสถานภาพทางเศรษฐกิจ

เรย์มอนด์ (Raymond, 2001:78-80) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศิลธรรม จริยธรรมที่ควรสอนในห้องเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทัศนคติของครูเกี่ยวกับการสอนศิลปธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นว่าควรจะเน้นเรื่องศิลปธรรม จรรยาในการสอนในห้องเรียน วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้คือการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในซานดิเอโก ด้วยการสุ่มจากครูสอนในหมวดวิชาต่างๆจำนวน 105 คนเพื่อถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสอนศิลปธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่า ครูทุกคนควรสอนศิลปธรรม จริยธรรมและควรสอดแทรกกับวิชาอื่นๆในห้องเรียน ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาก เห็นว่า ศิลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอนในโรงเรียน

โฮลเดน (Holden, 2001:4014) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยของนักเรียน โดยสอดแทรกเรื่องของวินัยลงไปใบบทเรียน โดยการทดลองจากการสอนที่ใช้สื่อประกอบการสอน โดยไม่ใช้สื่อประกอบการสอนของครูใน โรงเรียนมัธยมศึกษา ในการนำไปสู่การมีวินัยในตนเองของนักเรียน ซึ่งปรากฏผลในการวิจัยในครั้งนี้ว่า การใช้สื่อผสมผสานในขณะที่สอน ทำให้นักเรียนเกิดความรักใบบทเรียน ไม่หนีเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน

จากผลงานการวิจัยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีการวิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำแผนการสอน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมกับวิชาอื่น ๆ ในห้องเรียน เสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในโรงเรียน จัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ฝึกทักษะในภาคปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นอุปนิสัย ครูและบุคลากรควรเป็นแบบอย่างที่ดี ควรมีแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อนวัตกรรมประเภทต่าง ๆ ผสมผสานในขณะที่สอน ทำให้นักเรียนเกิดความรักใบบทเรียน มีความสนุกสนานในการเรียน การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

ที่พึงประสงค์ เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสอนในโรงเรียน มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อแก้ปัญหาอย่างจริงจัง พร้อมทั้งนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนต่อไป

ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey) นำมาศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลการวิจัยไปพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและการบริหารงานของผู้บริหาร สถานศึกษา ตลอดจนเป็นสารสนเทศให้หน่วยงานอื่นนำไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาด้านการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป